

ARACI KURUMLARDA MERKEZ DIŞI ÖRGÜT OLARAK ACENTELİK

Ülgen Aslan DÜZGÜN*

ÖZET

Modern sermaye piyasalarının vazgeçilmez unsurlarından olan aracı kurumlar ve merkez dışı örgütleri, Sermaye Piyasası Kanunu(SerPK) ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun çıkarttığı V/46 sayılı Tebliğ ile düzenlenmiştir. Son yıllarda sermaye piyasalarının gelişmesi ve iş hacminin hızla büyümesiyle birlikte, aracı kurumların faaliyet alanları da genişlemiştir. Bunun sonucunda da düzenli bir merkez dışı örgüt ağına olan ihtiyaçları artmıştır. Şube ve irtibat bürolarıyla beraber, aracı kurumların merkez dışı örgütlerini oluşturan aracı kurum acenteleri, V/46 sayılı Tebliğ ile bankalarla tesis edilen acentelik şeklinde düzenlenmiştir. Bu şekilde bir düzenleme yapılmasının sebebi, aracı kurum acentelerinin daha etkili bir şekilde denetimlerinin sağlanmak istenmesidir.

Çalışmamızın amacı, bankalarla yapılan bir sözleşme ile tesis edilen aracı kurum acentelerini incelemektir. Ancak, aracı kurum acentelerinin TTK'da düzenlenen acenteden farklı olan yönleri de ele alınmıştır.

Belirttiğimiz bu çerçevede, aracı kurum acenteliği sözleşmesi incelenmiş, sözleşmenin hukukî niteliği üzerinde durulmuştur. Çalışmamızda acentelik tesisi için gereken şartlar ve acentenin faaliyetleri sırasında uyacağı kurallar ilgili tebliğler ve SerPK'nın ışığında açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Aracı kurum, acente, irtibat bürosu, şube, sermaye piyasaları.

AGENCIES OF INTERMEDIARIES

ABSTRACT

Intermediaries and their branches, agencies and liaison offices which are the main elements of modern capital markets are regulated by the Capital Markets Act and Capital Markets Board Circular numbered V/46 in Turkish law. In recent years, with progression of the capital markets and increasing expansion of business scale, fields of intermediaries' activities expanded. Result of this process was that intermediaries needed a regular structural network, including "agencies" linked with or around the center.

---

* Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi,
(ulgenaslan@gmail.com).

As the decentralized institutions, agencies of intermediaries could be constructed only with banks, forced by the terms of the Circular numbered V/46.

According to this framework, we research the contracts which include the construction of agencies of intermediaries and of its activities and the judicial quality of these contracts.

Relevant circular enumerates the types of agencies of intermediaries' activities under four subarticles. According to these rulings, agencies of intermediaries could not carry out the some activities of the main intermediaries. In context with this point, we explain the appearance of joint and several liabilities of intermediaries and agencies of intermediaries, the liabilities relating with the activities of agencies of intermediaries.

Key words: *intermediary, agency, liaison office, branch, capital markets.*

§ 1. KONUNUN TAKDİMİ

Sermaye piyasalarında meydana gelen gelişmeler doğrultusunda aracı kurumların merkez dışı örgütlerinin önemi de artmaktadır. Aracı kurumlar faaliyetlerini daha geniş çevrelere yayabilmek ve büyüyen işlem hacmini karşılayabilmek için düzenli bir merkez dışı örgüt ağına ihtiyaç duyarlar. V/46 sayılı Tebliğ'in¹ 20. maddesinin birinci fıkrasına göre, aracı kurumların merkez dışı örgütleri, şube, irtibat büroları, banka ya da bankalarla tesis edilen acenteliklerden oluşmaktadır.

Çalışmamızda incelediğimiz aracı kurum acenteliği, sadece bankalar veya özel finans kurumları (katılım bankaları) ile imzalanan bir sözleşme ile tesis edilebilir. Belirtmek gerekir ki, çalışmamızın konusu, Türk Ticaret Kanunu'nun 116. maddesi vd.'nda düzenlenen acentelik değildir. Ancak, yeri geldiğinde ve gerektiğinde bu acenteliğe de değinilecektir.

§ 2 . ARACI KURUM ACENTE LİĞİ SÖZLEŞMESİ

I- Kavram

TTK'nın 116. maddesinde (YeniTTK² m.102) acente tanımlanmıştır. Maddeden anlaşıldığı üzere acente, bir tacirin ticari işletmesini ilgilendiren

¹ Seri: V No: 46 sayılı Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ, R.G., 07.09.2000, S.24163.

² 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Kabul Tarihi: 13.1.2011, R.G. 14.02.2011 S. 27846

sözleşmelerin yapılmasına ya aracılık veya bu sözleşmeleri o tacir adına yapmakla görevlendirilir. Bu sebeple acenteliğin, aracılık yapan acente ve sözleşme yapan acentelik olarak iki türü bulunmaktadır.

Aracı kurum acenteleri, TTK'nun 116. maddesi ve devamında düzenlenen acentelerden farklıdır. Bu tür acenteler, SerPK hükümlerine göre kurulurlar ve sermaye piyasası mevzuatının gerektirdiği özel şartları taşımak zorundadırlar. Ancak belirtmek gerekir ki, sermaye piyasası mevzuatında hüküm bulunmayan hallerde Türk Ticaret Kanunu'nun acenteliğe ilişkin hükümleri, aracı kurum acentelerinde uygulama alanı bulur.

Aracı kurum acenteleri, V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesi hükmü uyarınca, aracı kurumlar ile anonim şirket niteliğini haiz bankalar veya özel finans kurumları (katılım bankaları)³ arasında yapılan bir sözleşmeyle tesis edildikleri için, bunların gerçek kişi olmaları mümkün değildir⁴. Bankalar ve özel finans kurumları dışında başka gerçek kişi veya tüzel kişiler acentelik yapamazlar.

V/46 sayılı Tebliğ m. 24/II'de aracı kurumla acentelik sözleşmesi imzalayan bankaların acente sıfatıyla yapabilecekleri faaliyetler dört madde⁵ halinde sayılmıştır⁶.

---

³ Ek madde 2, (Ek: V/64 sayılı Tebliğ, R.G. 15.04.2003 S. 25080). “Özel finans kurumlarının aracı kurumlar ile acentelik sözleşmesi imzalaması başlıklı, Ek madde 2- Bankalar yanında özel finans kurumları da bu Tebliğ'in 20, 24, 25, 26, 27, 28 ve 29'uncu maddelerindeki hükümlerine tabi olmak üzere aracı kurumlar ile acentelik sözleşmesi imzalayabilirler.”

⁴ Mülga V/19 sayılı Tebliğ'in 20. maddesinin ikinci fıkrası hükmünde, aracı kurum acentelerinin gerçek kişi veya ticaret şirketleri olabileceği belirtilmekteydi.

⁵ Bu faaliyetler ;“a) Sermaye piyasası araçlarına ilişkin alım ve satım emirlerinin aracı kuruma iletilmesine ve gerçekleşen emirlerin tasfiyesine aracılık etmek, b) Acentesi olunan aracı kurumun halka arza aracılık faaliyetleri kapsamında, taleplerin toplanması, bu taleplerin aracı kurum merkezine iletilmesi ve paranın tahsili yada geri ödenmesi gibi işlemleri kapsamak üzere gişe hizmeti vermek, c) Acentesi olunan aracı kurum portföy yöneticiliği yetki belgesine sahip ise acente sıfatıyla bu faaliyetin tanıtımını yapmak ve bu faaliyetle ilgili sadece tahsil ve tediye işlemlerini yürütmek, d) Acentesi olunana aracı kurum yatırım danışmanlığı yetki belgesine sahip ise bu faaliyet kapsamında aracı kurumdan gelen doküman ve bilgileri müşterilere açıklamak ve yatırım danışmanlığı faaliyetinin tanıtımını yapmaktır”.

⁶ Kaldırılan V/19 sayılı Tebliğ'in 20. maddesinde, “acenteler,...sadece sermaye piyasası araçlarına ilişkin alım ve satım emirlerinin aracı kuruma iletilmesine ve gerçekleşen emirlerin tasfiyesine aracılık eden gerçek kişi veya ticaret şirketleridir” hükmü yer almaktaydı. Sözü geçen maddeyle aracı kurum acentelerinin faaliyetleri, alım satım emirlerinin iletilmesi ve gerçekleşen emirlerin tasfiyesi ile sınırlandırılmıştı.

Madde metninde sayılan bu dört bentten anlaşıldığı üzere, burada söz konusu olan acente, Türk Ticaret Kanunu'ndaki *aracı acentedir*. Dolayısıyla aracı kurum acentesinin hiçbir şekilde sözleşme yapma yetkisi yoktur. Kurul, söz konusu Tebliğ'de, Türk Ticaret Kanunu'ndaki *sözleşme yapmaya yetkili acente* türünde bir acentelik öngörmemiştir⁷. Bu bağlamda, V/46 sayılı Tebliğ'in 27. maddesi ile aracı kurum acentesinin, müşterileri ile *çerçeve sözleşme* imzalamasının acentenin yetkilerini artırdığını savunan öğretilerdeki görüşe⁸ katılmıyoruz. Zira, aracı kurumla acentelik sözleşmesi imzalayan bankaların acente sıfatıyla yapabilecekleri faaliyetler dört madde halinde sayılmıştır (V/46 sayılı Tebliğ m.24). Anılan bu maddelerde de acentelerin aracı kurum adına sözleşme yapabileceklerini belirten bir ifade bulunmamaktadır.

Bütün bunlara ek olarak, çerçeve sözleşmenin kurulmasıyla taraflar arasında, kendine özgü niteliklere sahip ve sürekli bir ilişki meydana gelir. Oluşan bu ilişkinin amacı, klasik borçlar hukuku sözleşmelerine ait fonksiyonları yerine getirmek veya edimlerin değişimini sağlamak değildir. Çerçeve sözleşme ile tesis edilen ilişkinin gayesi, ileride taraflar arasında kurulması planlanan sözleşmelerin çekirdeğini oluşturmaktır⁹.

Ayrıca, V/46 sayılı Tebliğ'in 38/VII. maddesinde mevduat kabul etmeyen bankalar dışındaki bankaların anılan fıkrada açıklanan türden gişe hizmetleri verilmesi dışında hiç bir surette halka arza aracılık faaliyetinde bulunamayacakları hüküm altına alınmıştır. Görüldüğü üzere anılan hüküm aracı kurum acentelerinin aracı kurumlar adına halka arza aracılık sözleşmesi yapmalarına izin vermemektedir¹⁰.

İlgili Tebliğ hükmüne göre sözleşme yapma yetkisi olmayan aracı kurum acentesi, bunun aksine davranırsa, aracı kurum, acente bankaya rücu hakkı saklı kalmak koşuluyla, isterse yapılan sözleşmeye taraf olabilir (V/46 sayılı Tebliğ m.28/I).

---

⁷ *Yasaman*, aracı kurum acentelerinin sadece aracı acente olarak düzenlenmesi ile ilgili olarak; "Türk Ticaret Kanunu'ndaki tanıma ve buradaki unsurlara uyulması gerektiğini, Türk Ticaret Kanunu'nda iki tür acente bulunduğunu" belirtmektedir (**YASAMAN, Hamdi**: Menkul Kıymetler Borsası Hukuku, İstanbul 1992, s.126).

⁸ **İNCEOĞLU, Mehmet Murat**: Sermaye Piyasasında Aracı Kurumların Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2004, s. 66.

⁹ **BARLAS, Nami**: "Çerçeve Sözleşme Kavramı ve Çerçeve Sözleşmelerin Özellikleri", Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 1999, s. 807-814, 817; **EREN, Fikret**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, 6. Bası, İstanbul 1988, s.203.

¹⁰ Aynı yönde bkz. **İNCEOĞLU, s. 66**.

Müvekkili adına sözleşme yapma yetkisi olmayan aracı acente, müvekkili ile üçüncü şahsın arasında hukuksal bir bağlantı tesis etmek için çalışır. Müvekkili ile müşteri çevresi arasında ilişki kurar. Bu tür acente aracılık yaparken, bunun için gerekli her türlü tedbiri de almalıdır. Müvekkilinin üçüncü şahıslar ile sözleşme yapabilmesi için gayret gösterir. Kısaca, üçüncü kişilerin, aracı acentenin müvekkili ile sözleşme yapmaya karar vermelerinde acentenin çalışmalarının etkisi olmalıdır¹¹. Aracı acentelere, Türk Ticaret Kanunu'nun acentelikle ilgili faslında (TTK m.116-134; YeniTTK m.102-123) hüküm bulunmadığı takdirde, tellâllık (TTK m.100 vd.) hükümleri uygulanır (TTK m.116/II)¹².

II- Tarafları

V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesinde, aracı kurumlar ile bankalar arasında yazılı acentelik sözleşmesi imzalanabileceği belirtilmiştir. Anılan Tebliğe V/64 sayılı Tebliğ ile getirilen Ek madde 2 hükmü ile, bankalar yanında özel finans kurumları da V/46 sayılı Tebliğ'in 20, 24-29. maddelerindeki hükümlerine tabi olmak üzere aracı kurumlar ile acentelik sözleşmesi imzalayabirler.

Bu bağlamda, aracı kurumlar ile bankalar arasında imzalanan yazılı acentelik sözleşmesinin tarafları, acente aracılığıyla daha geniş müşteri çevrelerine ulaşmak isteyen aracı kurum ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na¹³ tabi bankalar ve özel finans kurumlarıdır.

V/46 sayılı Tebliğ ile getirilen düzenlemeler ile aracı kurum acenteliğinin sadece bankalar ve özel finans kurumları ile tesis edilebilmesinin sebebi, izinsiz acentelik faaliyetlerinin¹⁴ önüne geçilmek istenmesidir. Çünkü V/46

¹¹ **KINACIOĞLU, Naci:** Acente ve Acentelik Sözleşmesi, Ankara 1963, s.20,21; **MİMAROĞLU, Sait Kemal:** Ticaret Hukuku, İşletme Hukuku, C. I, 3.Baskı, Ankara 1978, s.511; **KAYIHAN, Şaban:** Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, İstanbul 1999, s.22-23; **DOMANIÇ, Hayri:** Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 4. Bası, İstanbul 1988, s. 351; **HORN, Norbert / KÖTZ, Hein / LESER, Hans G.:** German Private and Commercial Law: An Introduction, Translated by Tony Weir, Oxford 1982, s. 229 – 231; **AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR, Mehmet:** Ticarî İşletme Hukuku Genel Esaslar, 1. Baskı, Ankara 2009, s. 331.

¹² YeniTTK m.102/II uyarınca; bu kısımda hüküm bulunmayan hâllerde aracılık eden acentelere Türk Borçlar Kanununun sınırlık sözleşmesi (BK m. 520 vd.) hükümleri uygulanır.

¹³ RG., 23.06.1999, S.23734.

¹⁴ Aracı kurum acenteliği tesis etmek için, acentelik sözleşmesi imzalanıp başvuru yapıldıktan sonra, Kurul tarafından eksikliklerin giderilmesi istendiği halde, verilen süre içinde eksiklikler giderilmediği için dosya işlemden kaldırılmıştır. Bu durumda acentelik başvurusu yapan

sayılı Tebliğ ile yapılan düzenlemeden önce, herhangi bir şahıs veya işletme aracı kurumla acentelik sözleşmesi yapabiliyordu¹⁵. Dolayısıyla mülga V/19 sayılı Tebliğ'in uygulandığı dönemde, aracı kurum acenteliği sözleşmelerinin denetimlerinde zorluklar meydana geliyordu. Örneğin, bir aracı kurumla acentelik sözleşmesi imzalamadığı halde, aracı kurumun acentesi gibi davranarak yanıltıcı bir görünüş yaratan kişiler, yatırımcıların zarara uğramasına sebep oluyorlardı¹⁶.

Bu anlamda, izinsiz acentelik faaliyetleri gerçekleştikten sonra, ceza artırımı ve kamu otoritesinin yükünü ve baskısını artırmak yoluyla düzen sağlamak yerine, bankalar ve özel finans kurumları ile tesis edilen acentelik ile, gerekli olan güven ortamı ve sermaye piyasasında yatırımcıların korunması sağlanmıştır.

şahsın faaliyetlerine devam etmesi, *izinsiz acentelik faaliyeti* olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda Bandırma Asliye Ceza Mahkemesinin, (15.11.1995 , 1995/477 E., 1995/483 K.) verdiği karar şu şekildedir, "... sanığın Bandırma ilçesinde, (X) Menkul Değerler Acentalığı ve Ticaret Limited şirketi adı altında hisse alım-satımına ilişkin olarak faaliyet gösterdiği, (Y) Menkul değerler A.Ş. ile de, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ile irtibat kurduğu, bu amaçla 15.10.1993 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği" nin 22/2 maddesi gereğince acenta başvurusunun Kurul kaydına alınmasına takiben, ilgili ticaret siciline tescil ve ilân yaptırdıktan sonra faaliyete başlaması gerektiği, (Y) Menkul Değerler A.Ş. tarafından Bandırma acentasının kayda alınmasına dair Sermaye Piyasası Kurul'una yazı yazılmasını takiben Kurul tarafından eksikliklerin giderilmesinin istendiğini, ancak eksiklikler giderilmeyince dosyanın işlemde kaldırıldığı anlaşılmıştır. Böylece sanığın acentalık başvurusu kabul ile tescil ve ilan edilmediği halde faaliyetine devam ettiği, Sermaye Piyasası Kurulu Denetleme Dairesi'nin raporundan da anlaşıldığı üzere, sanığın üzerine atılı suçu subuta erdiğinden, münnet suçtan cezalandırılması gerekmiş ve mahkemede bu konuda vicdani kanaat hasıl olmuştur." (Borsa Uyuşmazlıkları, Uygulama, Örnek Kararlar ve Mevzuat, İMKB Yayınları, İstanbul 1997, s. 622 vd.)

¹⁵ Mülga V/19 sayılı Tebliğ'in 20. maddesinin ikinci fıkrasında, aracı kurum acentelerinin gerçek kişi veya ticaret şirketleri olabilecekleri belirtilmekteydi.

¹⁶ **TANÖR, Reha:** Türk Sermaye Piyasası, C. I, Taraflar, İstanbul 1999, s. 262. İzinsiz aracılık ve yasal olmayan acentelik faaliyetlerine ilişkin İMKB Yönetim Kurulu'nun, yapılan bir şikayet üzerine verdiği karar şu şekilde ifade edilmiştir, "Yapılan tetkikat neticesinde, yatırımcının üye nezdinde hesabının bulunmadığı, işlemlerini Bakırköy'de izinsiz aracılık faaliyetinde bulunan A. Menkul Değerler Ltd. Şti. aracılığı ile gerçekleştirdiği, yatırımcı ile üye arasında herhangi bir hukuki ilişki bulunmadığı için illiyet bağının kurulmamış olduğu, yatırımcının şikayetine konu hisse senetlerinin, anılan acentanın ortaklarından olan, üyenin müşterisi A.H.A., hesabına geçirildiği;... ..Şikayet konusu uyuşmazlığın izinsiz acentelik faaliyetinden kaynaklanması ve 2499 sayılı Kanunun 47/B-3 maddesine aykırılık nedeniyle "borsa işlemi" kapsamına girmediği; İzinsiz olarak acentalık faaliyetinde bulunan A. Menkul Değerler Ltd. Şti.'nin durumunun ... yazı ile sermaye Piyasası Kurul'una bildirildiği; görül-müştür." İMKB Yönetim Kurulu, 31.01.1995, 1994/952 E., 1995/451 K. (Borsa Uyuşmazlıkları, Uygulama, Örnek Kararlar ve Mevzuat, İMKB Yayınları, İstanbul 1997, s. 448 vd.)

Bankalar Kanunu'nun¹⁷ 2. maddesine göre banka, "Bu Kanuna göre banka adı altında Türkiye'de kurulan kuruluşlar ile yurtdışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerini, ifade eder"¹⁸. Sözü geçen hüküm uyarınca, yurt dışında kurulan bankaların Türkiye'deki şubeleri de *banka* olarak nitelendirilmektedir. Bu sebeple, yabancı bankalarla da acentelik tesis etmek mümkündür. Burada sözünü ettiğimiz *yabancı bankalar*, Türkiye'de şubesi olan, yurt dışında kurulmuş bankalardır.

III- Şekli

Hukumumuzda asıl olarak şekil serbestisi kabul edilmiştir¹⁹ (BK. m.11/ I)²⁰. TTK'nun 116. maddesine (YeniTTK m.102) göre, acentelik ilişkisi tacir ile onun adına faaliyette bulunacak olan acente arasında yapılacak bir sözleşme ile kurulur. TTK'nda acentelik sözleşmesinin doğumu, bir şekil şartına bağlanmamıştır. Acentelik sözleşmeleri yazılı veya sözlü olarak yapılabilir²¹. Acentelik sözleşmesinin yazılı olarak yapılması ispat açısından önem taşır. Bununla beraber, acentelik sözleşmesi ile taraflar arasında sürekli bir hukuki ilişki kurulduğu için, uygulamada yazılı şekil tercih edilmektedir²². Bu anlamda, acentelik sözleşmesini yazılı şekilde yapmak geçerlilik şartı değil, ispat şartıdır.

¹⁷ 4389 sayılı Bankalar Kanunu (RG. 23.06.1999 S. 23734).

¹⁸ Mülga 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nda (RG., 2.5.1985 S.18742) değişiklik yapan, 512 sayılı KHK (RG., 16.9.1993, S.21700) ile *milli banka* kavramı kaldırılmıştır. Bu düzenleme ile yabancı bankaların Türkiye'deki şubelerinin de Bankalar Kanunu'na tabi olmasıyla, bu Kanunun kapsamı oldukça genişlemiştir. Bkz., **TURANBOY, Asuman**: Bankacılar İçin Banka Hukuku Bilgisi, Ankara 2000, s. 6, dn. 8.

¹⁹ Bu konuda bkz., **TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla**: Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1988, s.130.

²⁰ 6098 Sayılı YeniBK (Kabul Tarihi: 11.1.2011, R.G. 4.02.2011 S. Sayı : 27836), m.12/I.

²¹ **ARKAN, Sabih**: Ticari İşletme Hukuku, 13. Bası, Ankara 2009, s.195; **KAYIHAN, Şaban**: Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, İstanbul 1999, s.13,14; **KINACIOĞLU, Naci**: Acente ve Acentelik Sözleşmesi, Ankara 1963, s.34; **BOZER, Ali/ GÖLE, Celal**: Bankacılar İçin Ticaret Hukuku Bilgisi (Ticari İşletme- Tacir- Ticari Borçlar), 16. Bası, Ankara 2000, s. 286; **İMREGÜN, Oğuz**: Kara Ticareti Hukuku Dersleri, İstanbul 1974, s. 114; **İMREGÜN, Oğuz**: Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul 1989, s.182; **ALVER, Cemil**: Ticaret Kanunu'nun Genel Esasları, Açıklamalı – İçtihatlı, Ankara 1988, s. 208; **KARAHAN, Sami**: Ticari İşletme Hukuku, 9.Bası, Konya 1999, s. 277; **MİMAROĞLU, Sait Kemal**: Ticaret Hukuku, İşletme Hukuku, C.I, 3.Baskı, Ankara 1978, s. 513; **POROY, Reha/ YASAMAN, Hamdi**: Ticari İşletme Hukuku, 8.Bası, İstanbul 1998, s.175; **DOĞANAY, İsmail**: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 3. Bası, I. Cilt, Ankara 1990, s.496, 510; **ÜLGEN, Hüseyin / TEOMAN, Ömer / HELVACI, Mehmet / KENDİGELEN, Abuzer / KAYA, Arslan / ERTAN, Füsun Nomer, (Kendigelen)**: Ticari İşletme Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2009, s. 626.

²² **KINACIOĞLU**: s.34; **KAYIHAN**: s.65 vd.; **MİMAROĞLU**: s.513.

Buna karşılık, acentelik sözleşmesinin şekli konusunda V/46 sayılı Tebliğ’de yapılan düzenleme, TTK’ndan farklıdır. Tebliğ m. 24/I uyarınca, “Bu Tebliğ kapsamında, aracı kurumlar ile bankalar arasında yazılı acentelik sözleşmesi imzalanabilir”.

Hükümdeki “*imzalanabilir*” ibaresinden, yazılı sözleşme imzalanmadan da acentelik tesis edilebilir şeklinde bir sonuca varılamaz. Sözü geçen maddeden anlaşılması gereken, aracı kurumların isterlerse bankalarla yazılı bir sözleşme ile acentelik tesis edebilecekleridir. Başka bir deyimle, aracı kurumlar acentelik tesis edip etmemekte serbesttirler. Ancak, aracı kurumlar Tebliğ’deki esaslara uygun olarak acentelik tesis etmek isterlerse, bankalarla yazılı acentelik sözleşmesi yapmak zorundadırlar²³.

Doktrinde savunulan bir görüşe göre, tebliğ ile getirilen şekil şartı geçerlilik şartı olarak kabul edilemez. Çünkü, Kurul tarafından çıkarılan tebliğler kanun değildir. Bunlar hukuken yönetmelik veya tüzük kuvvetindedirler²⁴. Kanımca, sürekli gelişen ve yeniliklere açık olması gereken sermaye piyasalarını düzenleyen kurallar da dinamik olmalıdır. Sermaye Piyasası Kurulu’nun, bu sürekli değişen ve gelişen şartlara uygun düzenlemeleri, tebliğler ile yapması en elverişli yoldur. Kurul bu tebliğleri SerPK tarafından kendisine verilen yetkiye dayanarak çıkarır. Bu anlamda, tebliğ hükümleriyle getirilen şekil şartının geçerlilik şartı olarak kabul edilmesi uygundur.

IV- Hukukî Niteliği

Acentelik sözleşmesi, sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerdendir²⁵. Sözleşmenin sürekli borç ilişkisi doğurması sebebiyle, acente sürekli olarak müvekkilin menfaatlerini korumakla yükümlüdür. Müvekkil ise, acenteye yaptığı hizmetin ve işin karşılığı olarak komisyon ödemelidir.

Acentelik sözleşmesi, bir *iş görme* sözleşmesi niteliğindedir. Çünkü, sözü geçen sözleşme ile acente, müvekkiline karşı çalışmayı ve bir hizmet ifa etmeyi üstlenmektedir²⁶.

---

²³ V/46 sayılı Tebliğ ile kaldırılan V/19 sayılı Tebliğ m. 20/III’de ise, aracı kurum ile acente arasında yazılı bir acentelik sözleşmesi yapılmasının *zorunlu* olduğu açıkça belirtilmekteydi.

²⁴ **SUMER, Ayşe:** “Aracı Kurumların Meslek Kurallarına Aykırı İşlemleri Ve Sonuçları”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul 2002, s. 686. Karşı görüş için bkz., **BERZEK, Ayşe Nur:** “Sermaye Piyasasında Aracılık Faaliyeti”, Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan, İstanbul 1995, s.61.

²⁵ **KAYIHAN:** s.78; **KINACIOĞLU:** s.35.

²⁶ **KAYIHAN:** s.69; **KINACIOĞLU:** s.36.

İş görme sözleşmelerinin neredeyse tümünde ortak olan nokta, taraflardan birinin diğer tarafa karşı daima bir iş görme borcu altına girmesi ve bu borcunu iş görme olarak nitelendirdiğimiz bir faaliyeti yaparak yerine getirmesidir. Bu nedenle, aralarında büyük benzerlikler bulunan iş görme sözleşmelerini, birbirinden ayırt etmek, genellikle ciddi güçlükler sebeptir²⁷.

İş görme borcu doğuran sözleşmeler yalnız Borçlar Kanunu'nda düzenlenen hizmet, istisna, neşir, vekâlet gibi sözleşmelerden ibaret değildir. Bu saydığımız sözleşmelerden hangisine girdiği çok tartışmalı olan sözleşmeler de vardır. Buna ilâve olarak, kanunda düzenlenen bu sözleşmelerin dışında yer alan ve tarafların serbest iradeleriyle meydana getirdiği başka iş görme borcu doğuran (isimsiz) sözleşmeler de bulunmaktadır²⁸. Belirttiğimiz bu tip sözleşmeler, kendine özgü (sui generis) nitelikleri olan iş görme sözleşmeleridir. Çünkü, bu sözleşmelerin yapılarına vekâlete ilişkin kanun hükümleri uygun olmadığı gibi, kanundaki diğer tiplere de girmezler (BK'nun 386. maddesinin ikinci fıkrası hükmünün uygulanamayacağı sözleşmeler). Bu bağlamda iş görme alanında isimsiz sözleşmelerin var olduğunu kabul edebiliriz²⁹.

TTK'nun 116. maddesinin ikinci fıkrası hükmünde³⁰, Ticaret Kanunu'nda gerekli düzenleme bulunmadığı takdirde, tellallık ve komisyon hükümlerinden sonra olmak üzere vekalet sözleşmesini düzenleyen BK hükümlerine boşluk doldurmak için başvurulabileceği ifade edilmiştir³¹. Sözü geçen hükümden yola çıkarak, acentelik sözleşmesinin vekâletin özel bir çeşidi olduğunu söylemek yanlış olur. Çünkü, acentelik sözleşmesi, BK'nda vekâletin özel çeşitleri arasında değil, TTK'nda ticari işletme ile ilgili hükümlerin içinde düzenlenmiştir. Ayrıca, TTK'nun 116. maddesinin ikinci fıkrasında, vekâlet hükümlerine ancak boşluk doldurmak amacıyla gidilebileceği de

²⁷ YAVUZ, **Cevdet**: Türk Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), İstanbul 2000, s.229.

²⁸ YAVUZ: s.229.

²⁹ TANDOĞAN, **Halûk**: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II, İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri, Vekâletsiz İş Görme, Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri, 3. Bası, Ankara 1987, s. 385; KAYIHAN: s. 73; YAVUZ: s.229; ARAL, **Fahrettin**: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 2. Bası Ankara 1999, s. 409, 410.

³⁰ YeniTTK'nun 102. maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre ise, Bu kısımda hüküm bulunmayan hâllerde aracılık eden acentelere Türk Borçlar Kanununun simsarlık sözleşmesi hükümleri, sözleşme yapan acentelere komisyon hükümleri ve bunlarda da hüküm bulunmayan hâllerde vekâlet hükümleri uygulanır.

³¹ Bu hükümlerle, İsvBK m.418,a /f.II' den farklı bir düzenleme yapılmıştır, bkz. TANDOĞAN: s.383.

belirtilmiştir³². Bunun yanı sıra, acentelik sözleşmesinin en önemli özelliklerinden biri sürekliliktir (TTK m.116/I)³³. Bu nedenle, acenteliği, tarafların tek taraflı iradesiyle her zaman sona erdirilebilen vekaletin bir çeşidi olarak kabul etmek yanlıştır (BK m.396/I)³⁴. Böylece, vekâletin özel bir çeşidi olarak nitelendirilemeyen acentelik sözleşmesini, *kendine özgü, sürekli bir iş görme sözleşmesi* olarak kabul etmek uygun olur³⁵.

V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesinin birinci fıkrası hükmü uyarınca aracı kurumlarla bankalar arasında imzalanan acentelik sözleşmesi de, TTK'ndaki acentelik gibi, *sürekli borç ilişkisi* doğuran sözleşmelerdendir. Bu nedenle TTK'nda düzenlenen acentelikte olduğu gibi, aracı kurum acentesi de aracı kurum adına aracılıkta bulunurken aynı zamanda sürekli olarak aracı kurumun menfaatlerini de korumakla yükümlüdür. Aracı kurum ise, acenteye yaptığı hizmetin ve işin karşılığı olarak komisyon ödemelidir.

V- TTK'nda Düzenlenen Acentelikten Farkı

Daha önce açıkladığımız üzere³⁶, V/46 sayılı Tebliğ, TTK'nun aksine aracı kurum acentelerini sadece aracı acente olarak düzenlemiştir. Aracı kurum ile banka arasında yapılacak olan acentelik sözleşmesinin yazılı şekil de yapılması gerektiği de Tebliğ'de belirtilmiştir (V/46 sayılı Tebliğ, m.24). TTK'nda ise, Tebliğ'deki düzenlemeden farklı olarak, acentelik sözleşmesinin kurulması herhangi bir şekil şartına bağlı tutulmamıştır³⁷. Aracı kurum

³² **KAYIHAN:** s.76; **KARAYALÇIN, Yaşar:** Ticaret Hukuku, I. Giriş, Ticari İşletme, 3.Baskı, Ankara 1968, s. 516; **TANDOĞAN:** s. 383, 384. *Kınacıoğlu*, acentelik sözleşmesinin, vekaletin özel bir nevi olarak kabul edilemeyeceğini belirtmekle birlikte, acentelik sözleşmesinin hizmet akdine benzediğini ve bu sebeple kanunda boşluk olması durumunda ferî olarak hizmet akdini düzenleyen hükümlerin uygulanması gerektiğini savunmaktadır (Bkz. **KINACIOĞLU:** s. 37, 38). Sözleşme yapan acentenin vekaletin özel bir çeşidi olduğunu savunan, karşıt görüşler için bkz., **DOMANİÇ, Hayri:** Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 4. Bası, İstanbul 1988, s.349; **BOZER, Ali / GÖLE, Celal:** Bankacılar İçin Ticaret Hukuku Bilgisi (Ticari İşletme- Tacir- Ticari Borçlar), 16. Bası, Ankara 2000, s. 285-286; **MİMAROĞLU, Sait Kemal:** Ticaret Hukuku, İşletme Hukuku, C.I, 3.Baskı, Ankara 1978, s.513; *Doğanay'a göre ise*, "acentelik sözleşmesi ister vekalet ister hizmet akdinin özel bir nevi olarak tavsif edilsin, acenteliğin en belirgin vasfı, ticari işletmeye bir memur gibi bağlı ve tabi olmamaktır" (**DOĞANAY:** s. 496).

³³ YeniTTK m.102/I.

³⁴ **KARAYALÇIN:** s. 516; **TANDOĞAN:** s. 383, 384; **KAYIHAN:** s.77. Acentelik sözleşmesini vekaletten ayıran diğer farklılıklar için bkz. **KAYIHAN:** s. 49,50.

³⁵ **KAYIHAN:** s.78; **KINACIOĞLU:** s. 36; **TANDOĞAN:** s. 383, 384.

³⁶ Bkz. yukarıda, § 2.,I.

³⁷ Bu konuda bkz.§2,III.

acentelerinin belirttiğimiz bu farklılıklarının yanı sıra, bu iki acentelik türü arasındaki farkları daha iyi bir biçimde görebilmek ve aracı kurum acentelerinin özelliklerini kavrayabilmek açısından, TTK'ndaki acenteliğin unsurları ile aracı kurum acentelerinin unsurlarını ayrı ayrı incelemenin önemli olduğunu düşünmekteyiz.

İlk olarak acentenin **bağımsızlık** unsurunu ele almak uygun olacaktır. TTK'nun 116³⁸. maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre, acente tacirin bağımsız yardımcılarındandır. Çalışma faaliyetlerini ve çalışma zamanlarını serbestçe düzenleyen acentelerin bağımsız oldukları kabul edilir³⁹. Ancak, bu bağımsızlık acentenin müvekkilinden hiç talimat almaması anlamına gelmez. Acente ile müvekkil birbirlerinden tamamen kopmuş değildir. Müvekkil, acenteye yapacağı sözleşmelerin tür ve şartları hakkında talimat verebilir. Bu talimatlar ile acentenin çalışma düzen ve saatlerine müdahale edilmediği sürece acentenin bağımsızlık unsuru zedelenmiş olmaz. Aynı zamanda, acentenin belirli aralıklarla müvekkiline bilgi verme borcu altında olması da bağımsızlık unsuruna aykırı düşmez⁴⁰.

TTK'nda düzenlenen bağımsız tacir yardımcısı niteliğindeki acenteden farklı olarak aracı kurum acenteleri, aracı kurumların merkez dışı örgütleri arasında sayılmışlardır. Bunun sebebi, sermaye piyasasının kendine özgü yapısı ve bu piyasanın ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması gereğidir⁴¹. Bu anlamda aracı kurum acentelerinin, aracı kurumların bünyesine dahil olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü, aracı kurum acentesinin kuruluş şartlarını yerine getirmemesinden kaynaklanan her türlü hukuki sorumluluğun aracı kuruma ait olmasının yanı sıra, acente aracılığıyla yapılan işlemler ve müşterilerle kurulan ilişkilerden doğan hukukî sorumluluk da, müteselsilen müvekkil aracı kurum ile acente bankaya aittir (V/46 sayılı Tebliğ, m.25/II; m.28/I)⁴². İlgili Tebliğ ile TTK'ndan farklı olarak bu şekilde bir düzenleme yapılmasının sebebi, SerPK'nun 1. maddesinde belirtilen güven ve açıklık ilkelerinin

---

³⁸ YeniTTK m.102/I.

³⁹ **KARAYALÇIN:** s.516; **ARKAN:** s.196; **KINACIOĞLU:** s.10,11; **HORN / KÖTZ/ LESER:** s.229; **BROUÏLLAUD, Jean Pierre:** Droit Commercial, Crescendo, Paris 1995, s. 122; **de JUGLORT, Michel / İPPOLITO, Benjamin:** Cours de Droit Commercial Avectroux, 11. édition, Paris 2000, s. 190.

⁴⁰ **ARKAN:** s.196; **KAYIHAN:** s.12, 13.

⁴¹ **SÖNMEZ, Yusuf Ziyaeddin:** "Aracı Kurumların Hukuki Sorumluluğu", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997, s. 177.

⁴² Bkz., § 7.

gerçekleştirilmesi yoluyla tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmak istenmesidir.

Faaliyetlerini ve çalışma saatlerini serbestçe düzenleyebilen acentenin, bağımsız olduğunu kabul ettiğimiz için, aracı kurum acenteleriyle ilgili olarak da bu kriteri göz önünde bulundurabiliriz. SerPK'nda ve ilgili Tebliğ'de, aracı kurum acenteleriyle ilgili olarak faaliyetlerini ve çalışma saatlerini serbestçe düzenlemelerine engel teşkil edebilecek herhangi bir hüküm mevcut değildir. Yukarıda değindiğimiz üzere aracı kurum acentesi, aracı kurumun yakın gözetim ve denetimi altında olsa da üçüncü kişilerle kendi başına ilişki kurabileceği gibi faaliyetlerini ve çalışma saatlerini de kendi başına düzenleyebilir. Bu sebeple aracı kurum acentesinin yarı bağımsız olduğunu ifade edebiliriz.

Aracı kurumların, acente üzerinde denetim yetkilerinin bulunması, acentenin bağımsızlığına bir müdahale teşkil etmez. Zira, acentenin bağımsız olmadığını söyleyebilmek için, faaliyetlerinin doğrudan doğruya müvekkilin talimatlarına bağlı olması gerekir. Örnek olarak, müşterilerin müvekkil tarafından belirlenmesi, acentenin faaliyetlerini yürütürken çalışmalarını icra tarzı konusunda sıkı bir şekilde müvekkilin talimatlarına bağlı olması, yaptığı işler hakkında aralıksız olarak rapor verme zorunluluğunun bulunması durumlarında, acentenin bağımsız olduğunu söyleyemeyiz⁴³. Bu bağlamda, aracı kurumun denetim yetkisini kullanması, aracı kurum acentelerinin faaliyetlerine ve çalışma saatlerine bir müdahale niteliğinde değildir.

Acente ile müvekkili arasındaki hukuki ilişkinin sürekli olması esastır (TTK m.116/I)⁴⁴. **Süreklilik** unsuru, ilişkinin hayat boyu ya da çok uzun bir süre devam etmesi anlamına gelmez. Ayrıca, kurulmasından çok kısa bir süre sonra sözleşmenin feshedilmesi halinde de süreklilik unsuru ortadan kalkmaz. Çünkü, bu unsurun varlığı, fiili duruma göre değil, tarafların sözleşmeyi yaparken güttükleri amaca göre belirlenir. Bu nedenle tarafların, acentelik sözleşmesi yapılırken ilişkinin sürekli olması yönünde iradelerini kullanmaları yeterlidir⁴⁵.

Acente, tek bir veya (önceden belirlenmiş) sınırlı sayıda sözleşmenin kurulmasına, ya da bu sözleşmelerin yapılmasına aracılık etmek için görev-

---

⁴³ KINACIOĞLU: s.11.

⁴⁴ YeniTTK m.102/I.

⁴⁵ ARKAN: s.198; KINACIOĞLU: s.14,15; ARSLANLI, Halil: Kara Ticaret Hukuku Dersleri, Umumi Hükümler, 3.Bası, İstanbul 1960, s.181; İMREGÜN, Oğuz: Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul 1989, s.182; DOMANIÇ: s.349.

lendirilemez⁴⁶. Bu anlamda, acentenin faaliyetleri belirli bir zaman dilimine yayılmalı ve arızî bir nitelik taşımamalıdır⁴⁷.

Aracı kurum acentelerinin, faaliyetleri de belirli bir zamana yayılır ve arızî bir nitelik taşımaz. Söz konusu acenteler tek bir (veya önceden belirlenmiş sınırlı sayıda) sözleşmenin kurulması için aracılık yapmazlar. Aracı kurumların bankalarla imzaladıkları sözleşme ile tesis edilen aracı kurum acenteleri sürekli olarak faaliyette bulunmak amacıyla kurulmuşlardır. Çünkü V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesinde dört bent halinde sayılan, aracı kurum acentelerinin icra edecekleri faaliyetler, nitelikleri icabı belirli bir zaman dilimine yayılırlar. Aracı kurum acentelerinin sürekli olarak faaliyette bulunmaları, sermaye piyasasının yapısı gereği de zorunludur. SerPK'nun 1. maddesinde belirtilen amaç, sermaye piyasasının güven ve kararlılık içinde çalışmasını sağlamaktır. Sermaye piyasalarında sağlanmak istenen bu güven ve kararlılık, sermaye piyasası kurumlarının ve bunların merkez dışı örgütlerinin süreklilik unsuruna sahip olmalarıyla temin edilebilir.

TTK m.116/I'de⁴⁸, acentenin faaliyetlerini muayyen bir yer veya bölgede yapması gerektiği belirtilmiştir. Sözü geçen bu **tekel hakkını** acente ile müvekkil tacir, yazılı olarak kararlaştırarak kaldırılabilirler (TTK m.118)⁴⁹. Bu sebeple, tekel hakkını acenteliğin bir unsuru olarak kabul etmek uygun değildir⁵⁰.

V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine göre, "...Aracı kurumlar acentelik sözleşmesinde belirlenecek mahaller içinde, acenteleri aracılığıyla alacakları emirler doğrultusunda aracılık faaliyetleri çerçevesinde sermaye piyasası araçlarının alım satımında bulunabilirler". Sözü geçen hüküm uyarınca, acentelerin faaliyette bulunacakları yerlerin acentelik sözleşmesinde belirlenmesi gerekmektedir. Bu anlamda, aracı kurum acentelerine acentelik sözleşmesi ile tekel hakkı tanınmıştır.

Anılan Tebliğ'de aracı kurum acentelerine tanınmış olan bu hakkın, tarafların kendi aralarında anlaşması ile kaldırılıp kaldırılamayacağı konusunda

---

⁴⁶ **ARKAN**: s.198.

⁴⁷ **ARIK, Fikret**: Acentelik Bağıtı, Ankara 1948, s. 14,15; **İMREGÜN**: s.183; **KARAHAN**: s. 277; **MİMAROĞLU**: s.514.

⁴⁸ YeniTTK m.102/I.

⁴⁹ YeniTTK m.104.

⁵⁰ **ARKAN**: s. 196. Karşı yöndeki görüşler için bkz. **KARAHAN**: s. 276; **İMREGÜN**: s. 182; **KAYIHAN**: s. 15.

bir hüküm yoktur. SerPK’da ve ilgili Tebliğ’de hüküm bulunmayan durumlarda, tamamlayıcı olarak TTK hükümlerinin uygulanması gerekir. Bu durumda, TTK m.118⁵¹ hükmü göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece, aracı kurum ile aracı kurum acentesi, kendi aralarında yapacakları yazılı bir anlaşmayla tekel hakkını kaldırılabilirler. Sözü geçen hüküm uyarınca, tekel hakkı tarafların anlaşmasıyla kaldırılabileceğinden, bunu aracı kurum acenteliğinin bir unsuru olarak kabul etmek doğru olmaz.

Aracı kurum acentelerini TTK’nda düzenlenen acentelikten ayıran en belirgin özellik, aracı kurum acentelerinin **yapabilecekleri faaliyetlerin** konu bakımından sınırlandırılmış olmasıdır. Aracı kurum acentelerinin yürütebilecekleri faaliyetler, V/46 sayılı Tebliğ’in 24. maddesinde dört bent halinde sayılmıştır. Aracı kurum acenteleri sözü geçen hükümde sayılan faaliyetler dışında hiçbir faaliyette bulunamazlar⁵². Buna karşılık TTK’nda düzenlenen klasik anlamdaki acentenin yürütebileceği faaliyetler konusunda Kanunda herhangi bir sınırlama yoktur. TTK’nda düzenlenen acentenin yapacağı faaliyetlerin kapsamı acentelik sözleşmesinde belirlenir. Ancak, acentelik sözleşmesinde acentenin yapabileceği işlemler belirlenmemiş veya sınırlandırılmamış olabilir. Bu durumda acente, ticari işletmenin konusuna giren sözleşmelerde aracılık eder veya bu sözleşmeleri müvekkili tacir adına yapar⁵³ (TTK m. 116/I)⁵⁴.

Aracı kurum acentelerini TTK’nda düzenlenen acentelerden ayıran bir diğer fark, aracı kurum acentelerinin **sadece bankalar ve özel finans kurumları ile tesis edilebilmeleridir**⁵⁵. Buna karşılık, TTK’nda acentelik için bu tür bir sınırlama mevcut değildir.

§ 3. ACENTELİK TESİSİ İÇİN GEREKEN ŞARTLAR

I-Aracı Kurumlara Getirilen Bildirim Yükümlülükleri Bakımından

V/46 sayılı Tebliğ’in 25. maddesinin başlığı, “Acentelik şartları”dır. Aracı kurumların bankalarla acentelik tesis etmelerine izin verilebilmesi için gerekli olan şartlar, sözü geçen hükümde dört bent halinde sayılmıştır.

---

⁵¹ YeniTTK m.104.

⁵² Acentenin yapmasına izin verilen faaliyetler konusunda, bkz., § 4. Ayrıca, acenteye getirilen yasaklamalar ve bunların istisnası için bkz., § 5.

⁵³ **KINACIOĞLU:** s. 39; **KAYIHAN:** s. 80.

⁵⁴ YeniTTK m.102.

⁵⁵ Bkz., §2,II.

Bu şartlardan ilki, acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın acentelik faaliyetlerinden sorumlu biriminin Kurul'a bildirilmesi yükümlülüğüdür (V/46 sayılı Tebliğ, m.25/I,a). Ayrıca aracı kurumlar, bankalarla tesis ettikleri acenteleri aracılığıyla icra ettikleri acentelik faaliyetlerinin devamı süresince, acentelik faaliyetinde bulunulan banka şubelerini de Kurul'a bildirmelidirler (m.25/III). Sözü geçen maddede bir açıklık bulunmamakla birlikte aracı kurumun, bu bildirimleri yazılı olarak yapmasında fayda vardır. Çünkü, V/46 sayılı Tebliğ'in 25. maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, aynı maddede dört bent halinde sayılan koşulların yerine getirilmemesinden kaynaklanan her türlü hukuki ve cezai sorumluluk aracı kuruma aittir. Aracı kurumların belirtilen bu sorumlulukları nedeniyle, Kurul'a yapacakları bildirim yazılı olması ispat açısından önemlidir.

V/46 sayılı Tebliğ'in 25. maddesine göre, aracı kurumların bankalarla acentelik tesis etmesine izin verilebilmesi için, gerekli olan ikinci şart, acentelik sözleşmesi imzalanan bankanın, acentelik faaliyetlerinin yürütüleceği şubelerinde⁵⁶ bir müşteri temsilcisinin⁵⁷ acentelik işlemlerinden sorumlu personel olarak belirlenerek Kurul'a bildirilmesi zorunluluğudur (m.25/b). Aracı kurumun, belirtilen acentelik işlemlerinden sorumlu personeli, yukarıda da belirttiğimiz üzere, Tebliğ'in 25. maddesinin ikinci fıkrasındaki sorumluluktan kurtulmak amacıyla yazılı olarak Kurul'a bildirmesinde fayda bulunmaktadır⁵⁸.

⁵⁶ Bankalar Kanunu'nun 2. maddesinde şube tanımlanmıştır. Bu hükme göre şube, "Bankaların elektronik işlem cihazlarından ibaret birimleri hariç, şube, ajans ve mevduat kabulü veya diğer bankacılık işlemleriyle uğraşan sabit ya da seyyar büroları gibi her türlü yerel teşkilatlarını" ifade eder.

⁵⁷ Çağdaş bankacılıkta müşteriler ile olan ilişkilere büyük özen gösterilmesinin yanı sıra müşterilerin seçiminde de daha titiz davranılmaktadır. Bankalarda, özellikle pazarlama servislerinde işler müşteri temsilcileri (account officers) aracılığıyla yürütülür. Bu sayede bankalar müşterilerini yakından tanıyıp değerlendirme imkanına sahip olurken, müşteriler de yeni bankacılık hizmetlerinden sürekli olarak haberdar olurlar (**EYÜPGİLLER, Servet:** Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi, Ankara 2000, s.220; **BERK, Metin:** "Bankalarda Pazarlama ve Müşteri Temsilcileri", Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Şubat 1985, S.72, s.14,15).

⁵⁸ V/46 sayılı Tebliğ'in 29. maddesinde aracı kurumun acentelik faaliyetlerini takibi ve bildirim yükümlülüğü ile bunlara aykırı davranması sebebiyle doğan sorumluluğu düzenlenmiştir. Bu bağlamda, anılan hükümle aracı kurumlara farklı bir bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. Buna göre, anılan Tebliğ'in 29. maddesi uyarınca, aracı kurumlar icra ettikleri sermaye piyasası faaliyetleri ile ilgili olarak hesap ilişkisi içine girdikleri kişi ve kurumlar hakkında gerekli araştırmaları yapmalıdırlar. Bu kişi ve kurumların birden fazla kişi adına veya temsilci sıfatıyla işlemlerde bulduklarının öğrenilmesi halinde, bu işlemlere bağlı olarak, sözü geçen maddede üç bent halinde sayılmış olan hususları tespit etmek zorundadırlar.

II- Bankanın Acentelik Faaliyetini Yürüteceği Şubelerinde Çalışacak Personelde Aranacak Nitelikler Bakımından

Aracı kurumla acentelik sözleşmesi imzalayan bankanın acentelik faaliyetini yürüteceği şubelerinde çalışacak ihtisas personeli ile söz konusu personelin ihtisas konusuna göre işlevsel olarak bağlı bulunduğu birim yöneticisinin V/46 sayılı Tebliğ'in 9. maddesinin (d) bendinde sayılan nitelikleri taşıması gereklidir (V/46 sayılı Tebliğ, m.25/c).

III- Acentelik Faaliyetinin Yürütüldüğü Şubede Tabela Asılması Zorunluluğu

V/46 sayılı Tebliğ ile aracı kurum acentelerine iki ayrı hükümle tabela ve açıklayıcı metin asma konusunda zorunluluk getirilmiştir. Bunlardan ilki, aracı kurumla acentelik sözleşmesi imzalayan bankanın, fiilen acentelik faaliyetinde bulunacağı şubelerine, hangi aracı kurumun acentesi olarak faaliyet gösterdiğini içeren bir tabelayı müşterilerin görebileceği şekilde asmış olması zorunluluğudur (V/46 sayılı Tebliğ, m.25/d). İkincisi ise aracı kurum acentesinin, V/46 sayılı Tebliğ uyarınca acente sıfatıyla yürütülebileceği faaliyetler ile banka sıfatıyla yetkili olduğu sermaye piyasası faaliyetlerini gösteren metni, işyerinde müşterilerin kolayca görebileceği bir yere asması şartıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/a).

Aracı kurum acentesi olan banka şubesinde, bu unsurların aranmasının sebebi, müşterilerin çıkarlarının korunmak istenmesidir. Acente olan banka ile çalışan müşteriler, o şubenin hangi aracı kurumun acentesi olarak faaliyet gösterdiğini bu şekilde rahatça öğrenebilirler. Aynı şekilde müşterilerin acentenin, acente sıfatıyla yürütebileceği faaliyetler ile banka sıfatıyla yetkili olduğu faaliyetleri kolayca görebilmeleri istenmiştir. Esasen anılan hükümlerdeki "müşterilerin kolayca görebileceği bir yer" ifadesiyle de bu açıkça ortaya konmuştur. Getirilen bu hükümlerle, sermaye piyasasının güven ve açıklık içinde çalışması sağlanmış olur (SerPK m.1).

Sermaye piyasalarında meslek ilkelerini, International Organization of Securities Commissions (Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü, IOSCO), evrensel birer değer olarak belirlemektedir. IOSCO'nun kabul ettiği meslek kurallarından biri de, müşteriler için bilgi sağlama (Information for Customers) ilkesidir⁵⁹. Kurul söz konusu ilkeyi benimsemiş ve bu ilkeye,

⁵⁹ IOSCO ilkeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., SUMER: s. 671-684; bkz. <http://www.iosco.org/> (erişim 19 Mart 2011); <http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD266>.

V/46 sayılı Tebliğ'in "Faaliyetler süresince uyulması gereken ilkeler" başlıklı 11. maddesinin (d) bendinde yer vermiştir. Sözü geçen hüküm uyarınca, aracı kuruluşların, müşteriye ilgilendiren tüm konularda yeterli bilgilendirme ve şeffaflığı sağlamaları gerekir. Bu bağlamda, V/46 sayılı Tebliğ'in 25. maddesinin (d) bendinde açıklanan tabela asma zorunluluğu ve 27. maddesinin (a) bendinde açıklanan, acentenin gerekli açıklamaları içeren metni işyerine asması şartı, 11. maddenin (d) bendinde belirtilen, müşteriye ilgilendiren tüm konularda yeterli bilgilendirme ve şeffaflığın sağlanabilmesi açısından gereklidir.

V/46 sayılı Tebliğ'in 25. maddesinde dört bent halinde sayılan şartların yerine getirilmemesinden kaynaklanan her türlü hukuki ve cezai sorumluluk aracı kuruma aittir (V/46 sayılı Tebliğ, m.25/II). Örneğin, acentelik faaliyetinin yürütüleceği banka şubesinde çalışacak ihtisas personelinin Tebliğ'de belirtilen niteliklere sahip olmamasından dolayı meydana gelecek zarardan aracı kurum sorumlu olacaktır. Yine, acentelik tesis edebilmek için aracı kurumun yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin ifa edilmemesi de aracı kurumun sorumluluğunu doğurur. Örneğin, bankanın acentelik faaliyetlerinden sorumlu olan biriminin Kurul'a bildirilmemesi halinde veya bankanın acentelik faaliyetini sürdüreceği şubelerinde acentelik işlemlerinden sorumlu personel olarak bir müşteri temsilcisinin belirlenerek Kurul'a bildirilmemesi durumunda aracı kurumun sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Ş 4. ACENTELERİN YAPMALARINA İZİN VERİLEN FAALİYETLER

I- Alım Satım Emirlerinin Aracı Kuruma İletilmesine ve Gerçekleşen Emirlerin Tasfiyesine Aracılık Etme

Aracı kurum ile acentelik sözleşmesi imzalayan bankaların acente sıfatıyla yapabilecekleri faaliyetlerden ilki, sermaye piyasası araçlarına ilişkin alım ve satım emirlerinin aracı kuruma iletilmesine ve gerçekleşen emirlerin tasfiyesine aracılık etmektir (V/46 sayılı Tebliğ, m.24/II,a). Bu anlamda, aracı kurum acenteleri sermaye piyasası araçlarının alım satımını yapamazlar. Zira daha önce ifade ettiğimiz üzere aracı kurum acenteleri aracı acente olup, bunların sözleşme yapmaya yetkileri yoktur⁶⁰.

---

pdf, (erişim 19 Mart 2011), s. 104, 119.

⁶⁰ Bkz., §.2, I.

V/46 sayılı Tebliğ'in 45. maddesinin birinci fıkrası hükmü uyarınca alım satıma aracılık, ilgili mevzuata uygun olarak daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık sıfatıyla ve ticari amaçla alım satımını ifade eder. Tebliğ'deki bu tanım, SerPK'nun 30. maddesinin (b) bendi hükmündeki alım satıma aracılık faaliyetinin tanımıyla örtüşmektedir.

Bu faaliyet türünde aracı kuruluşlar, sermaye piyasası araçlarının 31. madde çerçevesinde, kendi nam ve hesabına, başkası nam ve hesabına, kendi namına başkası hesabına alım satımını yaparlar (SerPK m.30/II). Alım satıma aracılık işlemleri borsada veya borsa dışında yapılabilir (V/46 sayılı Tebliğ, m.45/II; m.48).

Aracı kurumların, sermaye piyasası araçlarının alım satımına ilişkin emirleri kabul edebilmeleri için ilk önce müşterileriyle yazılı bir çerçeve sözleşme imzalamaları gerekmektedir (V/46 sayılı Tebliğ, m.45/II). V/46 sayılı Tebliğ'in 13. maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre çerçeve sözleşme, aracı kuruluşla müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez yapılan ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşmadır. Aracı kurum ile acentelik sözleşmesi imzalayan banka da, acente sıfatıyla yürüttüğü faaliyetler sırasında, müşterileri ile çerçeve sözleşme imzalamalıdır. Bu çerçeve sözleşme, her bir faaliyet için ilgili tebliğlerde öngörülen asgari unsurları içermeli ve müvekkil aracı kurumun ticaret unvanıyla kendisinin müvekkil aracı kurumun acentesi olduğunu belirten bir ibareyi de taşımalıdır. (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/b).

Alım satıma aracılık faaliyeti amacıyla müşterilerle imzalanacak olan çerçeve sözleşmeler müteselsil sıra numaralı ve en az iki nüsha olarak düzenlenir. Bu sözleşmenin bir örneği de müşteriye verilmelidir (V/46 sayılı Tebliğ, m.13/II)⁶¹.

Alım satıma aracılık faaliyetinde müşterilerden gelen sermaye piyasası araçlarının alım satımına ilişkin emirlerden, borsada işlem yapmayı gerektirenleri, ilgili mevzuatta belirlenen esaslar çerçevesinde alınır ve yerine getirilir (V/46 sayılı Tebliğ, m.45/II). Acenteleri olan aracı kurumlar, müşterilerinden gelen sermaye piyasası araçlarının alım satımına ilişkin emirleri acenteleri aracılığıyla alıp, bu emirler doğrultusunda, aracılık faaliyetleri

---

⁶¹ Mülga V/19 sayılı Tebliğ'in 47. maddesinde alım satıma aracılık çerçeve sözleşmesinde bulunması gereken asgari hususlar belirtilmişti. V/46 sayılı Tebliğ'de ise bu tür bir hüküm mevcut değildir.

çerçevesinde sermaye piyasası araçlarının alım satımını yaparlar (V/46 sayılı Tebliğ, m.24/I).

Aracı kurumlar borsa dışında yapılacak işlemlerde, müşteri emirlerini çerçeve sözleşmesinde belirlenen esaslara göre kabul ederler ve bu emirleri özen borcu çerçevesinde yerine getirirler (V/46 sayılı Tebliğ, m.45/II). Ayrıca merkez dışı örgüt ağına sahip olan aracı kurumlar, borsa dışında yapılacak işlemlerde müşteri emirlerini acenteleri aracılığıyla alıp, yerine getirebilirler.

Borsa dışında faaliyet gösteren aracı kurumlar, mevzuatta aksine bir hüküm olmadıkça, üzerinde işlem yaptıkları sermaye piyasası araçlarının alım ve satış fiyatlarını iş yerinde ilân etmek zorundadırlar (V/46 sayılı Tebliğ, m.45/II).

Alım satıma aracılık faaliyetine ilişkin özel şartlar, V/46 sayılı Tebliğ'in 47. maddesinde düzenlenmiştir. Borsa dışı piyasalardaki alım satım işlemleri ise sözü geçen Tebliğ'de 48. maddede hüküm altına alınmıştır. Bahsi geçen maddenin ikinci fıkrası hükmü, borsa dışında alım satım aracılığı yapacak olan aracı kurumların bu faaliyetlerin yürütülmesine elverişli bir merkez dışı örgüt ağına sahip olma şartını aramaktadır.

II- Halka Arza Aracılık Faaliyetlerinde Gişe Hizmeti Vermek

Halka arza aracılık faaliyeti, Kurul kaydına alınacak sermaye piyasası araçlarının halka arz yoluyla satışına aracılık yapılmasıdır. Halka arza aracılık faaliyeti, en iyi gayret aracılığı ve aracılık yüklenimi olarak iki şekilde yapılabilir (V/46 sayılı Tebliğ, m.38/I).

V/46 sayılı Tebliğ'in 41. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, sermaye piyasası araçlarının halka arzında yazılı bir *aracılık sözleşmesi* yapılması şarttır. Bu sözleşme sermaye piyasası aracını ihraç eden ile aracı kurum ya da mevduat kabul etmeyen banka arasında yapılır (V/46 sayılı Tebliğ, m.41/I).

Aracı kurum ile acentelik sözleşmesi imzalayan bankalar, acente sıfatıyla, aracı kurumun yaptığı halka arza aracılık faaliyetleri kapsamında, V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesinin (b) bendinde açıklanan faaliyetleri yapabilirler. Mevduat kabul etmeyen bankalar dışındaki bankalar bu tür gişe hizmetleri verilmesinin dışında hiçbir surette halka arza aracılık faaliyetinde bulunamazlar (V/46 sayılı Tebliğ, m.38/VI).

Aracı kurum ile acentelik sözleşmesi imzalayan bankalar, başka bir deyimle aracı kurum acenteleri, acente sıfatıyla, aracı kurumun yaptığı halka

arza aracılık faaliyetleri çerçevesinde, müşterilerden gelen taleplerin toplanması, bu taleplerin aracı kurum merkezine iletilmesi ve müşteriler tarafından ilgili sermaye piyasası aracının bedeli olarak tevdi edilen paranın tahsili ya da geri ödenmesi gibi işlemleri kapsamak üzere gişe hizmeti verirler (V/46 sayılı Tebliğ, m. 24/II,b; m. 38/VI).

Aracı kurum acentesinin halka arza aracılık faaliyeti kapsamında gişe hizmeti sunmasına örnek verecek olursak, sermaye piyasası aracını ihraç eden ihraççı şirketle aracılık yüklenimi sözleşmesi yapan aracı kurum, bu aracılığı *tümünü yüklenim* (kesin bağlantı aracılığı) şeklinde yapacağını taahhüt edebilir. Tümünü yüklenim, sermaye piyasası araçlarının, bedeli satışın başlamasından önce tam ve nakden ödenerek tamamının satın alınması ve bunların halka satılmasının üstlenilmesidir (V/46 sayılı Tebliğ, m.38/II,b). Bu tür bir taahhütte bulunan aracı kurumun acentesi, halka arz edilen sermaye piyasası araçlarını satın almak için müşterilerden gelen talepleri toplar, bu talepleri aracı kurum merkezine iletir. Acente ayrıca, ilgili sermaye piyasası aracının bedeli olarak, müşteriler tarafından tevdi edilen paranın tahsili veya geri ödenmesi şeklinde gişe hizmeti de verebilir. Aracı kurum acentesi, müşterilerden gelen talepleri toplayıp bunları aracı kuruma iletmek şeklindeki *aracılık* ve *gişe hizmeti vermek* dışında halka arza aracılık faaliyetiyle ilgili başka bir faaliyette bulunamaz.

III- Portföy Yöneticiliği Faaliyetinin Tanıtımını Yapmak ve Bununla İlgili Tahsil ve Tediye İşlemlerini Yürütmek

Gerçek veya tüzel kişilerin, faiz veya kâr payı gibi gelir elde etmek amacıyla, çeşitli sermaye piyasası araçlarını, gayrimenkulleri, altın ve diğer kıymetli madenleri satın alarak oluşturdukları yatırımlarına (sermayelerine) portföy adı verilmektedir⁶². Portföy yönetimi ise, değerinin korunması ve çoğaltılması amacıyla profesyonel portföy yöneticileri tarafından portföyün yönetimidir⁶³.

Kurul, SerPK'nun 22. maddesi uyarınca verilen yetkiye dayanarak, V/29 sayılı "Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak

---

⁶² ÜNAL, Oğuz Kürşat: Aracı Kurumlar, Türk ve Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Aracı Kurumlar, Ankara 1997, sh. 133; KAPLAN, İbrahim: "Portföy Yönetimi Sözleşmesi", BATİDER, C.XVIII, S.1-2, 1995, sh. 47; KAPLAN, İbrahim: Banka Sözleşmeleri Hukuku, C.1, Ankara 1996, (KAPLAN: Banka). sh. 247.

⁶³ KAPLAN: sh. 47-49; KAPLAN: Banka, sh. 244, 262; KARAKAŞ, Tülay: Portföy Yönetimi Sözleşmesi, Ankara 2000, sh. 8.

Portföy Yönetimi Şirketlerine İlişkin Esaslar Tebliği”⁶⁴ ile düzenlemeler yapmıştır. Sözü geçen Tebliğ’in 4. maddesi hükmüne göre portföy yöneticisi, “Portföy yönetim şirketlerinde yatırımcılara ait portföyleri yönetmek üzere görevlendirilen ve nitelikleri bu Tebliğ ile belirlenen kişileri ifade eder”.

Portföy yönetim şirketleri ise, özellikle portföy yöneticiliği faaliyetinde bulunmak üzere Kanun’da ve V/29 sayılı Tebliğ’de belirlenen şartları yerine getirerek Kurul’dan yetki belgesi almış şirketlerdir⁶⁵ (V/29 sayılı Tebliğ, m.5/I).

Portföy yönetim şirketlerinin faaliyet şartları V/29 sayılı Tebliğ’de 8. madde hükmünde yedi bent halinde sayılmıştır. Faaliyet izni alabilmek için yapmaları gereken işlemler ise sözü geçen Tebliğ’in 9. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, Kurul’ca yapılacak değerlendirme sonucunda faaliyet izni verilmesi uygun görülen portföy yönetim şirketine, portföy yöneticiliği faaliyetini icra edebileceğini gösteren *yetki belgesi* verilir (V/29 sayılı Tebliğ, m.9/III).

Portföy yöneticiliği yetki belgesine sahip olan aracı kurum ile acentelik sözleşmesi imzalayan bankalar, acente sıfatıyla portföy yöneticiliği faaliyetinin tanıtımını yapabilirler. Buna ek olarak acenteler, portföy yöneticiliği faaliyetiyle ilgili sadece tahsil ve tediye işlemlerini yürütebilirler (V/29 sayılı Tebliğ, m. 24/II,c).

Acenteler, V/46 sayılı Tebliğ’in 24. maddesinin (c) bendi hükmünde belirtilen bu iki faaliyet haricinde portföy yöneticiliği faaliyetiyle ilgili işlemleri yapamazlar. Örneğin, portföy yöneticiliği faaliyetini yapmaya yetkili olan kuruluşların yatırımcılar ile yazılı bir sözleşme yapmaları zorunludur. Bu sözleşmenin adı portföy yönetim sözleşmesidir (V/29 sayılı Tebliğ, m.14/I). Aracı kurum acenteleri ise, bahsi geçen portföy yönetim sözleşmesini imzalamazlar.

Yatırımcı, yetkili portföy yönetimi şirketine tevdi ettiği, sermaye piyasası araçlarının, gayrimenkullerinin, altın ve diğer kıymetli madenlerinin güvenli, likit ve kârlı yatırımlara yöneltmesi için, portföy yönetimi şirketi-

---

⁶⁴ RG., 19.12.1996, S. 22852.

⁶⁵ V/29 sayılı Tebliğ’in Geçici Madde 1, hükmü uyarınca, “Portföy yöneticiliği yetki belgesine sahip olan aracı kurumlar, alınacak bir Kurul Kararına kadar bu Tebliğ’deki esaslar çerçevesinde faaliyetlerini sürdürürler.”

ne tasarruf yetkisi de verir⁶⁶. Bu bağlamda yatırımcı, aracı kurum ile portföy yönetimi sözleşmesi imzalamış olsa dahi, aracı kurum acentesinin bu portföy üzerinde tasarruf yetkisi yoktur. Daha önce değindiğimiz üzere, acente sadece, portföy yöneticiliği faaliyetinin tanıtımını yapar. Başka bir ifadeyle, acente yatırımcı ile müvekkili aracı kurumun sözleşme yapması için çaba gösterir. Ayrıca bu faaliyetle ilgili tahsil ve tediye işlemlerini yürütür.

IV- Yatırım Danışmanlığı Faaliyeti Kapsamında Aracı Kurumdan Gelen Doküman ve Belgeleri Açıklamak

Kurul, V/47 sayılı “Yatırım Danışmanlığı Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ”⁶⁷ ile yatırım danışmanlığı faaliyetini ve bu faaliyeti yapacak olan kurumlarla ilgili esasları düzenlemiştir.

Yatırım danışmanlığı, karşılığında maddi bir menfaat elde etmek amacıyla, müşterilere sermaye piyasası araçlarıyla bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlar hakkında yönlendirici nitelikte yazılı ve sözlü yorum ve yatırım tavsiyelerinde bulunulmasıdır (V/47 sayılı Tebliğ, m.3) .

Yatırım danışmanlığı faaliyetinde, yatırımcı yetkili kuruluştan bilgi ve tavsiye alır. Ancak aldığı bilgi ve tavsiyelere dayanarak tercihini ve yatırımını bizzat kendisi yapar⁶⁸.

Aracı kurumların, portföy yönetim şirketlerinin ve mevduat kabul etmeyen bankaların yatırım danışmanlığı faaliyetinde bulunabilmeleri için, V/46 sayılı Tebliğ’in 10. maddesinde belirtilen esaslar çerçevesinde Kurul’a başvuruları ve izin almaları gereklidir (V/47 sayılı Tebliğ, m.9).

V/46 sayılı Tebliğ’in 10. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında belirtilen şekilde faaliyet izni almak için yapılan başvurular, ayrı ayrı incelenerek Kurul’ca uygun görülen kuruluşa, icra edeceği her bir faaliyeti gösteren *yetki belgesi* verilir. Yetki belgelerinin tescil ve ilan ettirilmesi zorunludur (V/46 sayılı Tebliğ, m.10/III) .

Yatırım danışmanlığı yetki belgesine sahip olan aracı kurumun acentesi, yatırım danışmanlığı faaliyeti kapsamında aracı kurumdan gelen doküman ve bilgileri müşterilere açıklayabileceği gibi, aynı zamanda yatırım danışman-

⁶⁶ KAPLAN: sh. 47. KAPLAN: Banka, sh. 247.

⁶⁷ RG.,7.09.2000, S. 24163.

⁶⁸ KAPLAN: Banka, sh. 263; ÜNAL: sh. 228.

lığı faaliyetinin tanıtımını da yapabilir (V/46 sayılı Tebliğ, m.24/II,d). Aracı kurum acentesi, sözü geçen Tebliğ'in 24. maddesinin (d) bendi hükmünde, belirtilen bu iki işlem haricinde, yatırım danışmanlığı faaliyeti ile ilgili bir işlem yapamaz. Örneğin aracı kurum acentesi, bizzat yatırımcıyı yönlendirici bilgi ve tavsiye veremez.

Aracı kurum acentesi, yatırım danışmanlığı konusunda tanıtım amaçlı çalışmalar yapabilir. Ancak, bu çalışmalar tanıtım amacı dışına çıkmamalıdır. Başka bir deyişle acentenin yaptığı bu çalışmalar, sadece yatırımcıyı acentesi olduğu aracı kurumla sözleşme yapmaya yönelik nitelikte, tanıtım mahiyetinde olmalıdır.

§ 5. ACENTEYE YASAKLANAN FAALİYETLER

Aracı kurum acentelerinin yapabilecekleri faaliyetler V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesinde dört bent halinde sıralanmıştır⁶⁹. Acente, sözü geçen madde hükmüyle kendisine tanınan yetkiler dışında, aracı kurumların faaliyet konularının kapsamına giren diğer konularda işlem yapamaz ve hizmet veremez. Bununla birlikte, acente bankanın, banka sıfatıyla sahip olduğu yetki belgelerine bağlı olan faaliyetleri bu hükmün dışındadır. Acente banka, bu tür faaliyetleri herhangi bir kısıtlama olmaksızın yapabilir (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/II).

V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesinde belirtilmiş olan, acenteye izin verilen faaliyetlere ek olarak, acentenin müşterilerinin alım ve satım emirlerinin tasfiyesinde müşteriye yapılacak ihbar yükümlülüğünün acente tarafından yerine getirilebileceği anılan Tebliğ'in 27. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilmiştir. Bu hüküm 27. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen yasaklamaya istisna teşkil etmektedir.

V/46 sayılı Tebliğ'in "Aracı kuruluşların yapamayacakları iş ve işlemler" başlıklı 58. maddesinin (k) bendi uyarınca, aracı kurumların merkez dışı örgütleri, müşterilerden hisse senedi alım satım emri verme, ordino ve diğer belgeleri imzalama, nakit ve menkul kıymet yatırma ve çekme, virman işlemi yapma gibi geniş yetkiler içeren vekâletname alarak müşteri adına işlem yapamazlar. Aracı kurumların merkez dışı örgütlerine dahil olan aracı kurum acentesi de bu sınırlamalara uymak zorundadır.

---

⁶⁹ Bkz. §4.

§ 6. ACENTENİN UYACAĞI KURALLAR

I- Çerçeve Sözleşme Yapma Zorunluluğu Bakımından

Aracı kurum acentesinin, acente sıfatıyla yürüttüğü faaliyetlerin icrası sırasında, müşterileri ile her bir faaliyet için ilgili tebliğlerde öngörülen asgâri hususları içeren ve müvekkil aracı kurumun ticaret unvanı ile kendisinin müvekkil aracı kurumun acentesi olduğunu belirten bir ibareyi taşıyan *çerçeve sözleşmesini* acente sıfatıyla imzalaması ve sözleşmenin bir örneğini müşteriye vermesi gerekir (V/46 sayılı Tebliğ, m. 27/b). Buna göre çerçeve sözleşme, aracı kurum acentesi ile müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenler, başlangıçta bir kez yapılır ve münferit işlemlerin esasını oluşturur (V/46 sayılı Tebliğ, m.13/I).

Çerçeve sözleşmelerde sermaye piyasası mevzuatına aykırı hükümler ile müşterilerin haklarını ciddi şekilde zedeleyici ve aracı kuruluşlar lehine tek taraflı olağanüstü haklar sağlayan hükümlere ve emirlerin ispatının müşteriye yüklenmesine ilişkin hükümlere yer verilemez. Sözleşmede hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır (V/46 sayılı Tebliğ, m.13/III). Anılan hükümle getirilen yasaklamalar, sermaye piyasasında *yatırımcının korunması ilkesinin* benimsendiğini açıkça göstermektedir⁷⁰.

Aracı kurum acentesinin, müşterilerine banka sıfatıyla yetkili olunan faaliyetlere ilişkin olarak da hizmet sunması durumunda, V/46 sayılı Tebliğ'in m.27/(b) bendinde öngörülen esaslara uygun olmak şartıyla tek bir sözleşme imzalaması da mümkündür (V/46 sayılı Tebliğ, m. 27/b). Başka bir anlatımla, aracı kurum acentesinin müşterileri ile imzaladığı çerçeve sözleşme, acentenin banka sıfatıyla yetkili olduğu faaliyetlere ilişkin olarak müşteriyle arasındaki ilişkiyi düzenleyen konuları da içerebilir. Böylece tek bir sözleşme ile hem acente sıfatıyla yetkili olunan faaliyetler yapılabilecek hem de müşteriye banka sıfatıyla hizmet sunulabilecektir.

II- Müşterilere Ait Hesap ve İşlemlerin İzlenmesi Açısından

Aracı kurum acentesinin, müşterilerine ait hesap ve işlemleri, hem kendisinin hem de müvekkil aracı kurumun müşteri bazında izlemesi esastır (V/46 sayılı Tebliğ, m. 27/c). Bu hüküm sermaye piyasasının ilkelerinden, *özen gösterme* ilkesiyle uyumludur. Kurul, IOSCO'nun ilkeleri arasında yer

---

⁷⁰ SUMER: s.682.

alan *özen gösterme* (Diligence) ilkesini⁷¹, V/46 sayılı Tebliğ’de aracı kuruluşların uymak zorunda oldukları ilke ve esasların düzenlendiği, m.11/(a) bendi hükmüyle benimsemiştir. Anılan hükme göre, aracı kuruluşlar faaliyetlerini yürütürken işin gerektirdiği mesleki dikkat ve özeni göstermelidirler. Ayrıca, bunun için gereken önlemleri de almalıdırlar. Kurul, V/46 sayılı Tebliğ’in m.11/(a) bendindeki düzenleme ile TTK’nun 20.⁷² maddesinde hüküm altına alınan tacirin basiretli davranma yükümlülüğüne objektif bir ölçü getirmiştir. Bu anlamda aracı kurum acentesi, basiretli bir tacir gibi davranarak, yaptığı faaliyetlerin gerektirdiği mesleki dikkati ve özeni gösterirken, aynı zamanda gereken önlemleri de almalıdır.

Müşterilere ait hesap ve işlemlerin aracı kurumda müşteri bazında izlenmemesi halinde alınması gereken önlemler, anılan Tebliğ m.27/(c) bendinde dört madde halinde sıralanmıştır⁷³.

III- Muhasebe, Belge ve Kayıt Düzeni Açısından

Aracı kurum acentesinin, aracılık faaliyetlerine ilişkin muhasebe, belge ve kayıt düzeni ile ilgili olarak Kurul’ca yapılacak düzenlemelere uyması zorunludur (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/d).

V/6 sayılı, “Aracılık Faaliyetlerinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ”⁷⁴ uyarınca, müşterilere hesap ekstresi, müşteri menkul kıymet hareket listesi ve müşteri menkul kıymet hareket dökümü gönderme yükümlülüğü, ilgili hesap ve işlemlerin müşteri bazında izlendiği yere bağlı olarak acente veya aracı kurum tarafından yerine getirilebilir. Acente olarak faaliyet gösteren banka ve müvekkil aracı kurum, müşterilerine farklı sermaye piyasası faaliyetlerine ilişkin hizmet verebilirler. Bu durumda, yapılan işlemlerin tümünü

---

⁷¹ **SUMER:** s. 678-679; bkz. <http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD266.pdf>, (erişim 19 Mart 2011), s. 119.

⁷² YeniTTK m.18/II.

⁷³ Buna göre, acente bankanın aracılık yapılan şubelerinde bu hesap ve işlemlerin müşteri bazında izlenebilmesine imkân verecek alt yapının oluşturulması gereklidir (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/c,1). Ayrıca, bankanın bu şubelerinde izlenen işlemlere ait konsolide bilgiler, bankanın acentelik faaliyetlerinden sorumlu biriminde de bulunmalıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/c,2). Acente bankanın aracılık yapılan şubelerinde izlenen müşterilere ait işlemlere ilişkin bilgilere, müvekkil aracı kurumdan da ulaşılabilecek bir alt yapı oluşturulmalıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/c,3). Bu önlemlere ek olarak, Kurul ya da müşteriler tarafından, müşterilere ait hesap ve işlemlere ilişkin belgeler istendiğinde aracı kurumun bunları ibraz etmesi şarttır (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/c,4).

⁷⁴ RG., 31.01.1992, S. 21128.

içermek kaydıyla müşteriye acente veya müvekkil aracı kurum tarafından tek bir hesap ekstresi verilebilir (V/46 sayılı Tebliğ, m.27/III).

§ 7. ACENTE ARACILIĞIYLA YAPILAN İŞLEMLERDE HUKUKİ SORUMLULUK

I- Aracı Kurum ve Acente Bankanın Sorumluluğu

Acente aracılığıyla yapılan işlemler ve bu işlemlerle ilgili olarak müşteriyle kurulan ilişkilerden doğan hukukî sorumluluk, müteselsilen müvekkil aracı kurum ile acente bankaya aittir. Aracı kurum ve acente bankanın mevzuat ve sözleşme gereği birbirlerine rücu hakkı saklıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.28/I).

Bu hüküm uyarınca, TTK'nda düzenlenen acenteden farklı olarak, aracı kurum acentesinin yaptığı işlemlerden, acente banka ile birlikte aracı kurum sorumlu olacaktır. Bu düzenlemenin sebebi, SerPK'nun 1. maddesinde amaçlanan güven ve açıklık ilkelerinin gerçekleştirilmesi ve tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının etkili biçimde korunmasının sağlanmak istenmesidir⁷⁵. Örneğin, acentenin kusuru sonucu zarara uğrayan müşteri, zararın giderilmesini dilerse kusurlu olan acenteden isteyebileceği gibi, sadece aracı kurumdan veya her ikisinden birden isteyebilir.

Aracı kurum ile acente bankanın iç ilişkide borcu hangi oranda yükleneneği konusunda BK'nun 146.⁷⁶ maddesinden faydalanabiliriz. BK m.146/I'de belirtildiği üzere, zarar gören alacaklıya ödeme yapıldıktan sonra, müteselsil borçlulardan her birinin borcu hangi oranda paylaşacağı aralarındaki iç ilişkiye göre belirlenir. Payından fazla ödemedede bulunan borçlu, ödediği fazlalık oranında diğerlerine rücu edebilir. Burada müteselsil borçlular arasında kanundan doğan bir rücu hakkı mevcuttur. BK'nun 146. maddesine göre, aksi kararlaştırılmadıkça müteselsil borçlular iç ilişkide eşit oranda borçlanmış sayılırlar. Bu hukuk kuralı düzenleyici bir hukuk kuralıdır, dolayısıyla taraflar aralarında bunun aksini kararlaştırabilirler. Örneğin, hakim, takdir hakkını kullanarak, BK'nun 50 ve 51. maddelerine göre, borçlular arasında farklı bir paylaşım yapabilir. Bu takdirde hakim zarar verenlerin kusurlarını göz önünde bulundurur⁷⁷. Nitekim BK m.51/II hükmüne göre, ilk önce haksız

---

⁷⁵ Bu yönde bkz., **SÖNMEZ:** s. 177.

⁷⁶ YeniBK. m.167.

⁷⁷ **EREN, Fikret:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.II, 5.Bası, İstanbul 1999, s. 1197-1199.

fiiliyle zarara yol açan sorumlu tutulur. Daha sonra ise, kusuru olmayan ve sözleşmeye göre sorumluluğu bulunmadığı halde kanun gereğince sorumlu tutulan kişiye başvurulur.

Sonuç olarak, zarar gören müvekkile kendi payına düşen borç miktarından daha fazlasını ödemiş olan aracı kurum müteselsil borçlu olan acenteye rücu edebilir. BK'nun 146. maddesini göz önünde bulundurursak, müteselsil borçlular iç ilişkide eşit oranda borçlanmış sayıldıklarından, aracı kurum borcun yarısından sorumlu olacaktır. Ancak anılan hüküm düzenleyici bir hukuk kuralı olduğu için aksi kararlaştırılabilir. Yukarıda değindiğimiz üzere hâkim BK'nun 50 ve 51. maddelerine göre borçlular arasında eşitliğe dayanmayan bir paylaşırma yapabilir.

II- Sorumluluğu Kaldıran Veya Hafifleten Anlaşmaların Geçersizliği

Aracı kurum ve acente banka, kendi aralarında veya müşterilerle yapılacak sözleşmelerde, V/46 sayılı Tebliğ m.28/I'de düzenlenen sorumluluğu kaldıran ya da hafifleten kayıtlar koyamazlar (V/46 sayılı Tebliğ, m.28/II).

Sorumluluktan kurtulma şartının düzenlendiği BK'nun 99. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, borçlunun kast veya ağır kusuru sebebiyle oluşan sorumluluktan kurtulmasını veya sorumluluğun hafifletilmesini öngören önceden yapılmış anlaşmalar geçersizdir. Ancak anılan hükmün ikinci fıkrasına göre, önceden yapılmış anlaşmalar borçluyu, hafif kusurdan doğan sorumluluktan kurtarıcı nitelikteyse bağlayıcıdır. Bununla birlikte, borçlunun sorumluluğu hükümet tarafından imtiyaz suretiyle verilen bir sanatın icrasından doğuyorsa hâkim, hafif kusurda borçluyu sorumluluktan kurtaran anlaşmayı takdir hakkını kullanarak geçersiz sayabilir.

Aracı kurumların ve acentelerinin aracılık faaliyetinde bulunmalarını imtiyaz suretiyle verilmiş bir sanatın icrası olarak kabul edilebiliriz (SerPK m.31/I). Bu sebeple, hafif kusurdan doğan sorumluluktan kurtulmak için, aracı kurum ve acente bankanın kendi aralarında ve müşterilerle yaptıkları sözleşmeleri hâkim, takdir hakkını kullanarak geçersiz sayabilir (BK m.99/II). Ancak, bu konuda V/46 sayılı Tebliğ ile açık bir düzenleme yapılarak, sorumluluktan kurtulma amaçlı anlaşmalar tamamen yasaklanmıştır (m.28/II). Böylelikle, aracı kurumların ve acentelerinin hafif kusurdan doğan sorumluluktan kurtulmak için yaptıkları anlaşmaların geçerliliği hâkimin takdirine

bırakılmamıştır. Bu bağlamda, aracı kurum ve acenteleri hafif kusurlarından dahi sorumludurlar.

§ 8. ARACI KURUMLARIN YURT DIŞINDA ACENTELİK TESİSİ

I- Genel Olarak

Aracı kurumların yurt dışında merkez dışı örgüt açmaları ile ilgili düzenlemeler V/46 sayılı Tebliğ'in "Aracı Kurumların Yurt Dışındaki Merkez Dışı Örgütleri" başlıklı Yedinci Bölümü'nde iki madde ile düzenlenmiştir. Mülga V/19 sayılı Tebliğ'de ise, aracı kurumların yurt dışında merkez dışı örgüt tesis etmeleri ile ilgili herhangi bir hüküm mevcut değildi. V/46 sayılı Tebliğ ile düzenlemeler yapılması isabetli olmuş, yurt dışında merkez dışı örgüt açmak için yapılması gerekenler 31. madde ile hüküm altına alınarak belirsizliğe son verilmiştir.

II- Yurt Dışında Acentelik Tesisi

V/46 sayılı Tebliğ'in 30. maddesine göre, aracı kurumlar Kurul'dan izin almak şartıyla yurt dışında, "a) Şube veya irtibat bürosu açmak,

b) İlgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış aracı kuruluşlar ile acentelik tesis etmek,

c) V/46 sayılı Tebliğ'in 26. maddesi uyarınca acentelik sözleşmesi aksettikleri bankaların yurt dışındaki şubeleri ile acentelik tesis etmek, suretiyle örgütlenebilirler."

Bu hüküm uyarınca, aracı kurum yurt dışında acentelik tesis etmek istediği takdirde önünde iki seçenek vardır. Bunlardan ilki, (b) bendinde belirtilen, Türkiye'de aracılık faaliyetinde bulunan aracı kurumun, acentelik tesis etmek istediği ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış aracı kuruluşlar ile acentelik tesis etmesidir. Bu durumda Türkiye'de faaliyette bulunan aracı kurum, V/46 sayılı Tebliğ'in 24. maddesinde belirtilen şekilde bankalar ile acentelik sözleşmesi imzalamasına gerek olmadan, yurt dışındaki aracı kuruluşlar ile ilgili ülkede acentelik tesis edebilir.

Aracı kurumun sunulan ikinci seçenek ise, (c) bendinde açıklanmıştır. Bu bent hükmü uyarınca, aracı kurumlar V/46 sayılı Tebliğ'in 26. maddesine göre, acentelik sözleşmesi yaptıkları bankaların, yurt dışındaki şubeleri ile acentelik tesis edebilirler. Bu durumda aracı kurum, Kurul'dan her bir şube bazında izin almalıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.30/II).

Aracı kurumun yurt dışında herhangi bir borsaya üye olabilmesi için de Kurul'dan izin alması gereklidir. Bu halde işlemler üye olunacak borsanın bulunduğu ülke mevzuatına uygun biçimde yapılmalıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.30/III).

III- İzin Alma Süreci

V/46 sayılı Tebliğ'in yukarıda açıkladığımız 30. maddesinin (a), (b) ve (c) bentleri uyarınca yurt dışında merkez dışı örgüt açmak isteyen aracı kurumların Kurul'dan izin alma süreci, sözü geçen Tebliğ'de 31. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, aracı kurumun yapması gereken işlemlerden ilki, acentelik sözleşmesi imzalanacak aracı kuruluş ya da banka şubesinin ilgili ülkenin yetkili otoritesi tarafından yetkilendirilmiş olduğuna ve Türkiye'de kurulmuş olan bir aracı kurumla acentelik sözleşmesi imzalamasında sakınca bulunmadığına dair yetkili olan otoriteden yazı alınmasıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.31/I,a) .

İkinci olarak, başvuru konusu merkez dışı örgütün organizasyon yapısı ile yapılması planlanan faaliyetleri içerecek şekilde bir fizibilite etüdü hazırlanmalıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.31/I,b).

Son olarak, başvuru konusu merkez dışı örgütte görev alacak sorumlu personel ile diğer personeli tanıtıcı bilgiler ile bu kişiler hakkında ilgili ülkenin yetkili otoritesi tarafından uygulanmış herhangi bir idari, hukuki ya da cezai müeyyidenin bulunup bulunmadığına ve şayet bir müeyyide söz konusu ise, müeyyidenin niteliğine dair bir yazı alınmalıdır (V/46 sayılı Tebliğ, m.31/I,c).

Yurt dışında merkez dışı örgüt açmak isteyen aracı kurumun, V/46 sayılı Tebliğ'de üç bentte açıklanan bu üç belge ile birlikte Kurul'a başvurması gerekir (V/46 sayılı Tebliğ, m.31/I,c). Bu başvurular, ilgili ülkenin yetkili otoritesi ile Kurul arasında yeterli bilgi akışı ve ülke mevzuatları arasında uyum olup olmadığı açısından değerlendirilir (V/46 sayılı Tebliğ, m.31/III). Bunlara ek olarak, merkez dışı örgüt açılmak istenen ülkede ilâve şartların aranması durumunda, aracı kurum tarafından bunlar hakkında Kurul'a bilgi verilmeli ve ilgili belgeler Kurul'a gönderilmelidir (V/46 sayılı Tebliğ, m.31/II).

SONUÇ

Aracı kurumların merkez dışı örgüt açma başvurularını, mevzuata uygun olup olmadıkları açısından değerlendiren Kurul, merkez dışı örgütleri faaliyete geçtikten sonra da yakından takip edip, denetler. Bu bağlamda, Kurul'a

sermaye piyasasının güven ve istikrar içinde çalışmasını sağlamak için geniş bir takdir ve etkili bir denetim yetkisi verilmiştir. Burada önemli olan nokta, merkez dışı örgütlerin mali açıdan denetimleridir. Çünkü, sermaye piyasasına ve yatırımcılara zarar veren durumlar, çoğunlukla mali problemler sebebiyle oluşur.

TTK'nda düzenlenen acentelik sözleşmesini *kendine özgü sürekli bir iş görme sözleşmesi* olarak nitelendirebiliriz. Aracı kurum ile banka arasında imzalanan acentelik sözleşmesi de *sürekli* borç ilişkisi doğuran sözleşmelerdendir. Ancak, aracı kurum acenteliğinin özellikleri, TTK'nda düzenlenen acenteden önemli noktalarda farklılıklar göstermektedir.

Aracı kurum acentelerinin en belirgin özelliği, yapabilecekleri faaliyetlerin konu bakımından sınırlandırılmış olmasıdır. Bunlar, V/46 sayılı Tebliğ'de sayılan faaliyetler dışında hiçbir faaliyette bulunamazlar. Buna karşılık, TTK'nda düzenlenen acentelik için bu tür bir sınırlama mevcut değildir.

Acentelere izin verilen faaliyetlerden ilki, sermaye piyasası araçlarına ilişkin alım satım emirlerinin aracı kuruma iletilmesine ve gerçekleşen emirlerin tasfiyesine aracılık etmektir. Ancak, aracı kurum acenteleri sermaye piyasası araçlarının alım satımını yapamazlar. Çünkü, aracı kurum acentelerine izin verilen faaliyetlerin hiç birinde, acenteye sözleşme yapma yetkisi verilmemiştir. Bu anlamda, aracı kurum acenteleri aracı acentelerdir. Acentenin yapabileceği ikinci faaliyet, halka arza aracılık faaliyeti kapsamında gişe hizmeti vermektir. Acente, müşterilerden gelen talepleri toplayıp bunları aracı kuruma iletmek şeklindeki *aracılık* ve *gişe hizmeti vermek* dışında halka arza aracılık faaliyetiyle ilgili başka hiç bir faaliyette bulunamaz.

Acentenin müşterilerine ait hesap ve işlemleri hem kendisinin hem de aracı kurumun izleyebilmesi gereklidir. Bunun gerçekleşmemesi veya mümkün olmaması halinde Tebliğ'de açıklanan önlemlerin alınmasına yönelik düzenleme, sermaye piyasasının ilkeleri göz önünde bulundurulduğunda isabetli bir düzenlemedir. Tebliğ ile yapılan bu düzenleme sayesinde, aracı kurumun ve acentenin gereken mesleki dikkat ve özeni göstermesi sağlanmış olur. Böylece, IOSCO ilkeleri arasında yer alan *özen gösterme* ilkesine, V/46 sayılı Tebliğ'in 11. maddesinin (a) bendinde de yer verilmiştir.

Acente aracılığıyla yapılan işlemler ve müşteriyle kurulan ilişkilerden doğan hukuki sorumluluk müteselsilen müvekkil aracı kurum ile acente ban-

kaya aittir. Aracı kurum ve acente bankanın mevzuat ve sözleşme gereği birbirlerine rücu hakkı saklıdır. Aracı kurum veya acente bankanın, acente aracılığıyla yapılan işlemler ve müşteriyle kurulan ilişkilerden doğan sorumluluğu kaldıran veya hafifleten sözleşmeler yapmaları yasaklanmıştır. Bu düzenleme, müşterilerin hak ve yararlarının etkili biçimde korunması açısından olumludur.

Çalışmamızda açıklamış olduğumuz üzere, V/46 sayılı Tebliğ ile aracı kurum acenteliği tesisinin daha sıkı koşullara bağlanmasının sebebi, izinsiz acentelik faaliyetlerinin önüne geçilmek istenmesidir. Bu anlamda, bankaların acente sıfatıyla faaliyette bulunmaları sermaye piyasasının güvenliği açısından olumlu olmuştur. Böylece kötü niyetli kişilerin bir aracı kurumla acentelik sözleşmesi imzalamadan, aracı kurum acentesiymiş gibi davranarak yatırımcıyı zarara uğratmalarının önüne geçilebilecektir. Bu açıdan bakıldığı zaman getirilen düzenleme ile sorunun çözüldüğü söylenebilir. Ancak bize göre bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, Tebliğ'in yürürlüğe girmesinden sonra aracı kurum acentelerinin sayısında büyük bir azalma olmasıdır. Sonuç olarak, aracı kurum acentelerinin daha güvenli ve denetimlerinin kolay olması uğruna uygulamada sayılarının oldukça azaldığını görmekteyiz. Bu ise modern sermaye piyasalarıyla sağlanmak istenen düzene aykırı bir olgudur. Zira gelişen sermaye piyasalarında işlem hacmi de gittikçe artmaktadır. Bunun sonucunda da aracı kurumlar merkez dışı örgütlere daha çok ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu durumda, acentelerin, bankalarla yapılan bir sözleşmeyle kurulmasını düzenleyen ilgili Tebliğ hükümlerinde değişiklikler yapılabilir. Getirilecek düzenlemeler ile, bir gerçek veya tüzelkişiyle de acentelik sözleşmesi yapılmasına izin verilirse, aracı kurumların acentelik sözleşmesini imzalamaları kolaylaşır. Ancak izinsiz acentelik faaliyetleriyle karşılaşmamak için, acenteye kuruluş aşamasında ve faaliyetleri sırasında uygulanan sıkı denetimlerin devam etmesi uygundur.

KISALTMALAR

BATİDER	:Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi
BK	:Borçlar Kanunu
Bkz	:Bakınız
C	:Cilt
dn.	:Dipnot
E	:Esas
f	:Fıkra
IOSCO	:International Organization of Securities Commissions (Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü)
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İsvBK	:İsviçre Borçlar Kanunu
K	:Karar
Kurul	:Sermaye Piyasası Kurulu
m	:Madde
MK	: Medeni Kanun
No	:Numara
RG	:Resmi Gazete
S	:Sayı
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
s	:Sayfa
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
T	: tarih
TTK	:Türk Ticaret Kanunu
vb	:ve bunun gibi
vd	:ve devamı
vs	:vesaire
YeniBK	: Yeni Türk Borçlar Kanunu
YeniTTK	: Yeni Türk Ticaret Kanunu

BİBLİYOGRAFYA^{78*}

- ALVER, Cemil: Ticaret Kanunu'nun Genel Esasları, Açıklamalı – İctihatlı, Ankara 1988.
- ARAL, Fahrettin: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 2. Bası Ankara 1999.
- ARIK, Fikret: Acentelik Bağıtı, Ankara 1948.
- ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Ankara 2001.
- ARSLANLI, Halil: Kara Ticaret Hukuku Dersleri, Umumî Hükümler, 3.Bası, İstanbul 1960.
- AYHAN, Rıza / ÇAĞLAR, Hayrettin / ÖZDAMAR, Mehmet: Ticarî İşletme Hukuku Genel Esaslar, 1. Baskı, Ankara 2009.
- BARLAS, Nami: “Çerçeve Sözleşme Kavramı ve Çerçeve Sözleşmelerin Özellikleri”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 1999, s. 807-814, 817.
- BERK, Metin: “Bankalarda Pazarlama ve Müşteri Temsilcileri”, Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Şubat 1985, S.72, s. .14 -15.
- BERZEK, Ayşe Nur: “Sermaye Piyasasında Aracılık Faaliyeti”, Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan, İstanbul 1995, s. 49 vd.
- Borsa Uyuşmazlıkları, Uygulama, Örnek Kararlar ve Mevzuat, İMKB Yayınları, İstanbul 1997.
- BOZER, Ali/ GÖLE, Celal: Bankacılar İçin Ticaret Hukuku Bilgisi (Ticarî İşletme- Tacir- Ticarî Borçlar), 16. Bası, Ankara 2000.
- BROUİLLAUD, Jean Pierre: Droit Commercial, Crescendo, Paris 1995.
- DOĞANAY, İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 3. Bası, I. Cilt, Ankara 1990.
- DOMANIÇ, Hayri: Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 4. Bası, İstanbul 1988.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, 6. Bası, İstanbul 1988.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.II, 5.Bası, İstanbul 1999.

---

⁷⁸ Birden çok eserinden yararlanan yazarlara yapılan atıflarda kullanılan kısaltmalar parantez içinde gösterilmiştir.

- EYÜPGİLLER, Servet: Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi, Ankara 2000.
- HORN, Norbert / KÖTZ, Hein / LESER, Hans G.: German Private and Commercial Law: An Introduction, Translated by Tony Weir, Oxford 1982.
- İMREGÜN, Oğuz: Kara Ticareti Hukuku Dersleri, İstanbul 1974.
- İMREGÜN, Oğuz: Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul 1989.
- İNCEOĞLU, Mehmet Murat: Sermaye Piyasasında Aracı Kurumların Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2004.
- İPPOLİTO, Benjamin / de JUGLORT, Michel: Cours de Droit Commercial Avectroux, 11. édition, Paris 2000.
- KAPLAN, İbrahim: “Portföy Yönetimi Sözleşmesi”, BATİDER, C.XVIII, S.1-2, 1995, sh. 46 vd.
- KAPLAN, İbrahim: Banka Sözleşmeleri Hukuku, C.I, Ankara 1996, (KAPLAN: Banka).
- KARAHAN, Sami: Ticari İşletme Hukuku, 9.Bası, Konya 1999.
- KARAKAŞ, Tülay: Portföy Yönetimi Sözleşmesi, Ankara 2000.
- KARAYALÇIN, Yaşar: Ticaret Hukuku, I. Giriş, Ticari İşletme, 3.Baskı, Ankara 1968.
- KAYIHAN, Şaban: Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, İstanbul 1999, s.22-23;
- KAYIHAN, Şaban: Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, İstanbul 1999.
- KINACIOĞLU, Naci: Acente ve Acentelik Sözleşmesi, Ankara 1963.
- MİMAROĞLU, Sait Kemal: Ticaret Hukuku, İşletme Hukuku, C.I, 3.Baskı, Ankara 1978.
- POROY, Reha/ YASAMAN, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, 8.Bası, İstanbul 1998.
- SÖNMEZ, Yusuf Ziyaeddin: “Aracı Kurumların Hukuki Sorumluluğu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1997.
- SUMER, Ayşe: “Aracı Kurumların Meslek Kurallarına Aykırı İşlemleri ve

Sonuçları”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağani, C.I, İstanbul 2002, s. 671. vd.

TANDOĞAN, Halûk: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II, İstisna (Eser) ve Vekâlet Sözleşmeleri, Vekâletsiz İş Görme, Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri, 3. Bası, Ankara 1987.

TANÖR, Reha: Türk Sermaye Piyasası, C. I, Taraflar, İstanbul 1999.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla: Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6. Bası, İstanbul 1988.

TURANBOY, Asuman: Bankacılar İçin Banka Hukuku Bilgisi, Ankara 2000.

ÜLGEN, Hüseyin / TEOMAN, Ömer / HELVACI, Mehmet / KENDİGELEN, Abuzer / KAYA, Arslan / ERTAN, Füsün Nomer: Ticari İşletme Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2009.

ÜNAL, Oğuz Kürşat: Aracı Kurumlar, Türk ve Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda Aracı Kurumlar, Ankara 1997.

YASAMAN, Hamdi: Menkul Kıymetler Borsası Hukuku, İstanbul 1992.

YAVUZ, Cevdet: Türk Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), İstanbul 2000.

<http://www.iosco.org/> (erişim 19 Mart 2011)

<http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD266.pdf> (erişim 19 Mart 2011)